

Självständigt arbete i specialpedagog-
lärarprogrammet, 15 hp

Från förskola till förskoleklass

*Pedagogers uppfattningar om behovet av information vid
övergången*

Författare: Linda Lundberg och
Malin Gustafsson
Handledare: Kristina Hellberg
Examinator: Tobias Bromander
Termin: HT18
Ämne: Specialpedagogik
Nivå: Avancerad
Kurskod: 4PP24E

Titel

Från förskola till förskoleklass – Pedagogers uppfattning om behovet av information vid övergången

English title

From preschool to preschool class – Educators perception of the need for information at the transition

Abstrakt

Syftet med studien är att undersöka pedagogernas uppfattning av vad viktig information ska innehålla. Vad anser pedagogerna i förskolan är det centrala i informationen som de lämnar och vilka förväntningar har pedagogerna i förskoleklassen kring informationen som de ska få vid övergången. På vilket sätt används informationen om barnets förmågor i en kommande pedagogisk verksamhet? Vi har genomfört en kvalitativ forskningsstudie där vi har intervjuat nio pedagoger som är yrkesverksamma i förskola och förskoleklass. I analysen har vi lutat oss mot en fenomenografisk metod vilket innebär att kartlägga och hitta skillnader och likheter i det som framkommit av intervjuerna och därmed få en djupare förståelse för informationens betydelse i övergången. Resultatet har speglats genom ett sociokulturellt perspektiv och Nilholms (2011) olika perspektiv kopplat till specialpedagogik: kompensatoriska perspektivet, kritiska perspektivet och dilemmaperspektivet. En viktig grundsten i analysen och bearbetningen av materialet är det relationella och kategoriska perspektivet, samt betydelsen av en relationell pedagogik i mötet med olika barn. Det handlar också om hur olika förväntningar i en övergång kan påverka barnet (Persson, 2011).

Studien visar att det finns behov av att förskolan ger mer specifik och tydlig information till förskoleklassen kring hur barnet varit en del av verksamheten. Förskolans pedagoger fokuserar på hur barnet lärt sig och vad som fångar intresset. Förskoleklasspedagogerna riktar in sig på att informationen som lämnas bör innehålla barnets sociala förmåga, hur samspelet fungerat med kompisar och pedagoger i miljön som erbjudits. En viktig mening som blivit framträdande är att det borde framgå tydligare i informationen hur barnet upplevt tidigare förändringar. Hur ser barnets erfarenheter ut när det handlar om olika förändringar eller då barnet lämnat en trygg och invand miljö och blir en del av det nya? Relationens betydelse är en avgörande faktor för hur övergången och starten ska upplevas. Barnet möter en ny verksamhet med nya krav, pedagoger och kompisar. Samverkan på olika plan mellan förskolorna, förskoleklass och vårdnadshavare kan skapa en delaktighet och förståelse som kan ge en positiv upplevelse av övergången.

Nyckelord

Förskoleklass, Preeschool, Transition, Övergångar

Innehåll

1 Inledning	1
2 Syfte och frågeställningar	2
3 Bakgrund	2
3.1 Förskolan möter förskoleklass	2
3.2 Skolverkets stödmaterial	3
3.3 Sekretessen	3
3.4 Grupptillhörighet	3
3.5 Samverka och samarbeta	4
3.6 Hinder och framgångsfaktor	4
3.7 Förväntningar på barnet	5
4 Tidigare Forskning	5
4.1 Miljöns betydelse	5
4.2 Gruppindelning	6
4.3 Barnets kunskap och erfarenhet	6
4.4 Samverkan	7
4.5 Övergången	7
4.6 Förhållningsätt	8
5 Teoretiska utgångspunkter	9
5.1 Sociokulturellt perspektiv	9
5.2 Relationell pedagogik	9
5.3 Relationellt och kategoriskt perspektiv	9
5.4 Specialpedagogiska perspektiv	10
5.4.1 Kompensatoriska perspektivet	10
5.4.2 Kritiska perspektivet	10
5.4.3 Dilemmaperspektivet	10
6 Metod	11
6.1 Forskningsansats	11
6.2 Metodval	11
6.3 Urval	11
6.4 Etiska övervägande	12
6.5 Tillvägagångssätt	12
6.6 Innehållsanalys	13
7 Resultat och analys	13
7.1 Informationens betydelse vid övergången	13
7.1.1 Analys	15
7.2 Barnets kunskap och lärande	16
7.2.1 Analys	17
7.3 Gruppindelning	17
7.3.1 Analys	18
7.4 Samverkan på olika plan	19
7.4.1 Analys	20

7.5 Förberedelser och förväntningar	21
7.5.1 <i>Analys</i>	22
8 Diskussion	22
8.1 Metoddiskussion	22
8.2 Resultatdiskussion	23
8.2.1 <i>Informationen</i>	23
8.2.2 <i>Kunskap och erfarenhet</i>	24
8.2.3 <i>Gruppindelning</i>	25
8.2.4 <i>Samverkan på olika plan</i>	26
8.2.5 <i>Specialpedagogisk kompetens</i>	27
9 Förslag på fortsatt forskning	27
10 Slutord	28
Referenser	29
Bilagor	I
Bilaga 1 Intervjuguide	I
Bilaga 2 Missivbrev	II
Bilaga 3 Skolverkets generella blankett	III
Bilaga 4 Skolverkets kompletterande blankett	V

1 Inledning

Det framkommer i forskning att olika övergångar kan upplevas som en kritisk punkt i ett barns liv. Lumholdt (2015) belyser att förändringar skapar olika erfarenheter som för barnet kan upplevas positivt eller negativt. Det finns en risk att förändringen kan kännas rörig och ge uttryck i koncentrationssvårigheter hos barnet. Ett dilemma som kan uppstå är bristen på tid och pedagogers okunskap om hur barns olika beteende kan orsakas av de förändringar som en övergång innebär. Miljöns betydelse i de olika verksamheterna kan också påverka hur övergången upplevs av barnet. Förskolans arbete präglas av ett närvarande arbetssätt med större möjlighet att se barnet individuellt men även i grupp, då det är fler pedagoger som arbetar tillsammans till skillnad från förskoleklassen. Egen erfarenhet har gett vetskap om att barn som gått igenom åren i förskolan utan några större bekymmer kan visa nya sidor efter övergången till förskoleklassen som inte alltid är positiva. Ackesjö (2016) problematiserar övergångar och tar upp att olika byten kan uttryckas i oro hos barnet i skapandet av nya relationer. Övergången mellan olika skolformer är en viktig och högst aktuell fråga i det kommande uppdraget som specialpedagoger. Tankar kring ämnet har diskuterats och funnits med oss både som yrkesverksamma och under studietiden. Barnet upplever övergångar på olika sätt och det finns inte något generellt tillvägagångssätt som passar alla. I uppdraget som specialpedagog är övergången ett ämne som ska utvecklas. Forskning har visat att det inte finns någon specifik metod, vilket innebär ett behov av nytänk, kreativitet och modet att prova nya vägar.

Enligt Skollagen (SFS 2010:800) ska både förskola och förskoleklass stödja barnets förmågor och allsidighet utifrån ett helhetsperspektiv samt utgå ifrån den enskilde individens erfarenheter och kunskap för att främja ett fortsatt lärande. I Skolverkets (2014) stödmaterial framgår det att olika övergångar i förskola och grundskola kan medföra en stor förändring som kan upplevas svår av många barn. Stödmaterialen ger vägledning i hur en övergång kan ordnas och att den bör präglas av ett samarbete, ett systematiskt tillvägagångssätt och planering för att skapa kontinuitet.

Rekommendationerna som kan utläsas kring processen är förslag som sen genomförs och ordnas utifrån varje områdes villkor. Det är förskolechef och rektor som har det övergripande ansvaret för att det finns en handlingsplan som stöd i processen samt att det ska finnas förutsättningar som till exempel tid så att pedagogerna får möjlighet att planera en god övergång. Den information som ges påverkas av sekretessbestämmelser, rutiner, olika synsätt hos pedagoger samt hur information kring övergångar delges vårdnadshavarna (Skolverket, 2014). I läroplanerna för de olika skolformerna står det om pedagogernas ansvar gällande samverkan mellan skolformer för att stötta barns lärande ur ett långsiktigt perspektiv (Lpfö 98 2016; Lgr 11 2016).

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2018) arbetar aktivt på olika sätt för att alla oavsett funktionsförmåga ska ges förutsättning att nå målen i skolan. Här lyfts att genom samverkan inom elevhälsan men också mellan elevhälsan, pedagoger och övrig personal kan elevhälsan bidra till en utveckling av tillgänglig miljö som påverkar barnet positivt. Elevhälsan ska också ha utvecklat ett förebyggande och hälsofrämjande arbete. Vidare betonas vikten av samverkan mellan olika professioner för att ge det stöd som barnet behöver för att utvecklas. Vårt uppdrag som specialpedagoger blir betydelsefullt då en central del i arbetet handlar om att vara en samtalspartner och handledare. Detta är viktigt då det finns behov av att utveckla samverkan mellan olika professioner för en verksamhetsutveckling. Här får organisationen en betydelse och det råder olika

förutsättningar mellan skolor för att lyckas. Detta påverkas av faktorer som exempelvis styrning och ledarskap, barngruppernas storlek, vårdnadshavarnas delaktighet, miljön samt hur rutiner ser ut. Förutsättningarna påverkar processen och kvalitén i genomförande och planering. Tydlig struktur, mål och goda relationer skapar trygghet och är grund för lärande och en god arbetsmiljö. Det är viktigt att veta var man befinner sig när man startar ett utvecklingsarbete och att se helheten i organisationen. För att undvika att övergången leder till svårigheter känns det viktigt att pedagoger och specialpedagoger ökar sin kunskap kring hur barnet kan stödjas i övergångsprocessen, genom att undanröja hinder och skapa möjligheter utifrån det relationella perspektivet. Det känns centralt att få en fördjupad kunskap kring pedagogernas förväntningar av vad viktig information bör innehålla och om de har tillräckligt med kännedom om hur barnet kan påverkas av en ny kontext som övergången kan innebära. Studie kommer i huvudsak lägga fokus på övergången mellan förskola till förskoleklass.

Många förskolor använder sig av Skolverkets generella blankett vid övergången, därför känns det väsentligt att undersöka om blanketten ses som ett verktyg vid överlämnandet och om inte vad saknar pedagogerna för information? Detta gör oss nyfikna på hur mycket av informationen som handlar om barnets erfarenhet och intresse och om pedagogerna jobbar vidare med det i verksamheten. En annan viktig del som har betydelse är hur barnet görs tryggt vid övergången? Hogsnes och Moser (2014) påtalar att pedagogerna måste möta barnet med förståelse för den kunskap och erfarenhet som det bär med sig. Skolformerna måste mötas och samverka, då brist på kommunikation skapar hinder som kan ha en negativ inverkan på övergången. Det här känns som betydelsefulla delar att granska för att kunna möta barnet och bygga goda relationer som bidrar med positiva förutsättningar som kan leda till en lyckad start. Det finns en risk att övergångarna sker per automatik utan större reflektioner och att fokus i informationen många gånger hamnar på svårigheter utifrån ett kategoriskt perspektiv.

2 Syfte och frågeställningar

Studien syftar till att undersöka pedagogernas uppfattning av informationens betydelse vid övergången mellan förskolan och mottagande förskoleklass. Utifrån detta syfte är det två frågeställningar som är centrala i uppsatsen:

- Vilken information förväntar sig pedagogerna i förskoleklass att få?
- Vad anser pedagogerna i förskolan vara viktig information att ge vid överlämnandet?

3 Bakgrund

I detta kapitel presenteras olika delar som blir betydelsefulla vid övergången. Det börjar med en beskrivning av förskolans möte med förskoleklass och Skolverkets stödmaterial. Därefter berörs övergången, grupptillhörighet, samverkan, hinder, framgångsfaktorer och avslutningsvis förväntningar på barnet.

3.1 Förskolan möter förskoleklass

Förskolans betydelse för barns utveckling och synen på verksamheten har förändrats under en lång tid. Ackesjö (2011) lyfter att det har gått från att vara en plats där barnet får leka, fostras och blir omhändertaget under vårdnadshavarnas arbetstid till en miljö som erbjuder trygghet och skapar möjlighet för alla barn att utmanas med fokus på utveckling och ett långsiktigt lärande. Förskolan lyder under skollagen och har fått

tydligare mål att sträva efter och ses som en del av utbildningssystemet. Författaren skriver att under 90-talet infördes förskoleklassen med syfte att förskolan och skolan skulle närma sig varandra i ett nytt pedagogiskt förhållningssätt. Detta är ett komplicerat uppdrag där olika läroplaner och traditioner gällande barn- och kunskapssyn möts. Syftet med förskoleklassen var att skapa förutsättningar för en mjuk övergång till skolan vilket i praktiken lett till olika övergångar på kort tid som också präglas av nya relationer och gruppkonstellationer. Förskoleklassen beskrivs som en ö mellan förskolan och skolan som ingen riktigt gjort anspråk på, som ska inkluderas av både förskola och skolas perspektiv (Ackesjö, 2011).

3.2 Skolverkets stödmaterial

Skolverket har utformat ett stödmaterial för att främja en kontinuitet i övergångar från förskola till gymnasieskola. Det finns olika blanketter som de rekommenderar att använda vid överlämnandet av informationen. En blankett används vid generella övergångar från förskolan och består av tre olika delar: barnets del, vårdnadshavarens del och förskolans del (bilaga 3). Det finns också en kompletterande överlämningsplan som används för barn i behov av stöd i form av anpassning eller särskilt stöd (bilaga 4). Allt som står skrivet på blanketterna lämnas över till mottagande skolform om vårdnadshavaren gett sitt godkännande genom underskrift (Skolverket, 2014). Skolverket har upprättat ett kartläggningsmaterial för att systematiskt undersöka barnets språkliga medvetenhet och matematiska tänkande när de börjar förskoleklass. Materialet blir obligatoriskt att använda från 2019 (Skolverket, 2018).

3.3 Sekretessen

Sekretessen innebär att information om barnet bara kan förmedlas till annan skolform om vårdnadshavare har gett samtycke. Generalklausulen kan bryta sekretessen och ger på så sätt möjlighet att lämna över information till en annan myndighet. Detta kan inträffa när behovet att lämna över information är större än att låta det hemlighållas. Det är huvudmannen som har det yttersta ansvaret för beslut att viktig information lämnas mellan förskolor och skolor inom och mellan kommuner. Vidare lyfts att generalklausulen inte ger tillåtelse att lämna ut hälso- och sjukvårdsuppgifter. För ett bra överlämnande ligger tyngden på en god samverkan med föräldrarna kring den information som lämnas vidare. På detta sätt kan Skolverkets blankett bli ett användbart verktyg vid överlämnande av information i samverkan med vårdnadshavare (Skolverket, 2014).

3.4 Grupptillhörighet

Barnets sårbarhet i övergången kan påverkas av hur pedagogen möter och skapar relationer. Den erfarenhet, barn- och kunskapssyn som pedagogen bär med sig uppenbarar sig i den dolda läroplanen. Detta kan försvåra en övergång och medföra att barnet inte förstår vad som förväntas av det, vilket kan påverka identitetsutvecklingen negativt (Ekström, Garpelin och Kallberg, 2008). Både Thornberg (2013) och Broady (2007) skriver att den dolda läroplanen handlar om olika normer som finns i klassrummet som ska syfta till att få ordning i klassen och att undervisningen ska fungera. De lyfter också att den dolda läroplanen kan innebära en bredare betydelse som påverkar skolans samhällliga funktioner exempelvis att barnet sorteras och förbereds för arbetsmarknaden tillgångar. Thornberg (2013) tar upp att normer utgör handlingar som är önskvärda eller inte i olika situationer. Dessa normer påverkar människors beteende genom att individen aktivt försöker anpassa sig efter omgivningen. De normer och förväntningar som ger sig till känna kan verka oskyldiga och små och det kan

handla om uttalade regler som vissa barn måste lära sig medan andra förstår dem direkt. Det kan handla om att ta instruktioner, vänta på sin tur, räkna upp handen eller sitta still och lyssna (Broady, 2007).

Dolda skiktningar kan också handla om rådande regler som påverkas av pedagogernas barnsyn och förhållningssätt. Medvetet och omedvetet finns det olika förväntningar, bemötande och föreställningar om hur saker ska vara. En framgångsfaktor kan innebära att lärmiljöerna präglas av gemenskap och kamratrelationer, men också grupptillhörighetens betydelse för individers identitet och självkänsla. En betydelsefull del är pedagogens kunskap kring hur gruppen fungerar och påverkas av varandra vilket är centralt för en positiv fortsatt utveckling (Ackesjö, 2016; Thornberg, 2013). Ackesjö (2016) lyfter dock att gruppindelningen i övergångarna många gånger styrs av organisatoriska villkor utan någon större hänsyn till barnets perspektiv.

3.5 Samverka och samarbeta

Samverkan och samspelet har stor betydelse vid övergången. Wilder och Lillqvist (2017) belyser att detta ska ses som två olika begrepp där samarbete är det praktiska arbetet mellan individer mot samma mål och att samverkan handlar om att involvera föräldrarna i barnets aktiviteter på skolan. Författarna påtalar att det är barnets bästa som ska vara i fokus när samverkan sker i olika övergångar. För att få rätt kunskap är det viktigt att skapa en bred bild av vem barnet är i olika miljöer. Här blir pedagogernas och föräldrarnas gemensamma kunskap om barnets intresse, motivation, lärande och hur barnet agerar i olika situationer en viktig del i samverkan. Genom att mötas i en öppen kommunikation kan förskollärare i förskola, mottagande förskoleklass och vårdnadshavare delge varandra förväntning och information som kan leda till att anpassa och utmana på lämplig nivå (ibid.).

Övergången mellan skolformerna innebär att barnet samtidigt möter en ny miljö med nya kompisar, lärare och andra undervisningsformer som också präglas av traditioner. Vad barn lär och upplever avspeglas i de olika läroprocesser barnen ingår i. Barns motivation, koncentration och känsla av sammanhang kan vara avgörande i läroprocesser (Ackesjö, 2016). Kulturella bakgrunder och erfarenheter har betydelse för hur barnet tar till sig kunskap och vilket stöd som ges för att barnet ska förstå och kunna uttrycka sig i samspel med andra i olika sammanhang (Säljö, 2014). En studie visar stora skillnader i synen på svårigheter och hur det förmedlas till barnet. I USA diagnostiseras flertalet barn med begränsade förmågor och barnet blir därmed bärare av problemet. I motsats organiseras och möjliggörs utbildningen för alla barn och ungdomar i Japan. Här ses inte den enskilde individen som bärare av problemet utan svårigheten kan orsakas av samspelet med omgivningen (ibid.).

3.6 Hinder och framgångsfaktor

Ett hinder i övergången och hur den upplevs av barnet kan handla om skolformernas traditioner. Säljö (2014) påtalar att pedagogernas antagande om inläring kan vara så hårt präglad på en skola att det kan bli svårt att se att det finns andra möjligheter. Följer pedagog en teori skapas ett mönster som leder till att det blir svårt att se andra vägar och metoder. Författaren belyser ett historiskt perspektiv där läraren är den som ska överföra kunskap till de lyssnande eleverna som i sin tur ska ta emot informationen. Den här typen av kunskapsförmedling i undervisning kan framstå mer som ett problem än en lösning i klassrummet. För lärande och utveckling i en positiv anda har bemötande och förhållningssätt en stor betydelse mellan pedagoger och med barnet för

att skapa trygghet och harmoni (Partanen, 2012). Å andra sidan lyfter författaren att mötet mellan de olika professionerna kan vara sårbart och påverkas av om det finns ett samspel och ansvarstagande. Om ansvaret förskjuts uppstår en motverkan mellan professionerna som gör arbetet svårt och kan leda till att barnet utvecklar ohälsa. Saknas en gemensam förståelse och samverkan finns det en risk att detta blir svårt att vända (Guvå, 2009). En god lärmiljö främjar barnets hälsa och utveckling. Då ohälsa blir märkbart används vanligtvis begrepp som riskfaktorer eller skyddsfaktorer. Riskfaktorer kan ses som hinder eller orsaker som kan bidra till att barnet utvecklar negativa beteenden eller inte klarar de kunskapskrav och förväntningar som finns. Skyddsfaktorer kan innebära att skapa förutsättningar i miljön där barnet möts med förståelse (Skolverket, 2016).

3.7 Förväntningar på barnet

Övergångar i olika former är något våra barn möter tidigt i sina liv. Kallberg (2017) betonar att det kan upplevas som ett ofrivilligt avbrott i det sociala sammanhanget som barnet varit en del av. Övergången bör ses som en process som tar tid då det innebär att lämna det trygga och invanda, bygga nya relationer och tolka ännu ett sammanhang i aktuell skolform. Det handlar om att utveckla förståelse och kunna förhålla sig till en ny verksamhetskultur med andra krav och förväntningar. Vidare tar författaren också upp att alla övergångar är speciella och måste förstås ur sitt sammanhang. Det finns inga generella metoder i tillvägagångssättet eller enkla lösningar som passar alla (Lillvist och Wilder, 2017). Övergången från förskolebarn till skolbarn innebär olika förväntningar och erfarenheter som kan skapa en identitetsförändring. Barnets uppfattning om hur de ska uppträda och förstå regler med ett mindre antal pedagoger kan i jämförelse med förskolan innebära en förändring med minskat stöd (Ackesjö, 2016).

4 Tidigare Forskning

Det finns en del tidigare forskning att ta del av kring barns övergångar generellt men också mellan förskola till förskoleklass. Fokus på vad forskningen handlar om varierar och ses utifrån olika perspektiv. Den forskning som kommer att presenteras rör miljöns betydelse, grupp tillhörighet, samverkan mellan olika stadier samt om vårdnadshavare och avslutningsvis pedagogers förhållningssätt.

4.1 Miljöns betydelse

Förskolans och förskoleklassens verksamheter präglas av olika krav, traditioner och läroplaner. Nordin-Hultman (2015) belyser i sin studie att barnets möte med en ny kontext kan påverkas av vilka möjligheter som finns i den fysiska miljön men också hur det påverkas av förväntningar som finns hos pedagogerna. Författaren tar upp begreppet felsökningsstrategi där blickarna dras emot de händelser som präglas av barnets brister att klara olika krav som ställts utifrån tid och rum och organisering. Detta kan bli ett faktum när barnet möter en ny verksamhet med andra krav. Förskolans men också skolans miljöer kan kännetecknas av den makt som pedagogerna har att påverka hur verksamheten kan se ut. Pedagogens perspektiv på vad som är viktigt och hur miljön ska planeras blir avgörande för vilka förhållande barnet möter. En tydlig struktur över dagen ger trygghet för barn i både förskola och skola. Detta stämmer med Palla (2011) som lyfter betydelsen av hur pedagoger organiserar utefter gruppen och enskilda elever, som exempelvis placering i rummet, planering av aktiviteter och metoder för lärande. Hur lärmiljön ordnas skapar förutsättningar som möjliggör eller hindrar barnets lärande. Nordin-Hultman (2015) skriver att pedagogerna i förskola och skola ofta fokuserar på brister hos barnen istället för att se kompetens och styrkor. Pedagogerna utsätter barnet

för en aktivitet som de vet att det har svårt att klara av, då syftet är att de behöver tränas. Detta är en jobbig situation för barnet då det redan i förväg har en känsla av att misslyckas. Här måste pedagogen hitta en balans mellan krav och förmåga och inte ge upp utan leta nya vägar. Pedagogen behöver också se över och reflektera kring de planerade aktiviteterna som många gånger görs av gammal vana. Vidare betonar författarna att i den engelska förskolan finns det en större variation gällande förskolans konkreta material och skriver att det kan vara ett bra komplement till skolans mer specifika skolmaterial och tvärt om för de förskolebarn som behöver utmanas lite extra (ibid.). En framgångsfaktor kan vara att ge barnet möjlighet att bekanta sig med den nya miljön innan skolstart (Hogsnes och Moser,2014). Betydelsefulla delar för barnets hälsa är en fungerande lärmiljö, bra relation mellan pedagoger och barn, kompisar, en välfungerande fysisk miljö och mat för att orka dagen. Den miljö barnen möter påverkar hur de lyckas och presterar under dagen (Gustafsson m.fl.,2010).

4.2 Gruppindelning

Forskning visar att barn på skiftande sätt delas in i nya grupper och att det styrs och påverkas av yttre faktorer som exempelvis upptagningsområde eller inre faktorer som handlar om att indelningen sker utifrån barnets bästa med fokus på kamratrelationerna. Ett dilemma med sådana indelningar är att barn kan mista grupptillhörighet och vänskap som de byggt upp under åren i förskolan. Övergångar mellan förskola och förskoleklass bör präglas av en social kontinuitet då detta skapar möjligheter att behålla kamratrelationer och grupptillhörighet. En splittring kan inverka på lärandeprocess och medföra att barnet fokuserar på fel saker där energin hamnar på kamratrelationer istället för på lärandet (Ackesjö, 2015). Detta påtalar också Alatalo, Meier och Frank (2016) som i sin studie belyser att en positiv start ökar förutsättningarna för barnet att utveckla kunskaper och sociala förmågor. Hogsner och Moser (2014) påtalar också att stor vikt bör läggas vid att upprätthålla och upprätta vänskap i övergången genom fysisk och social kontinuitet.

4.3 Barnets kunskap och erfarenhet

Barnet måste ges chans till att påverka vilket också Nada (2017) betonar att kärnan ligger i att se barn som kompetenta varelser och att utgå ifrån deras tankar och åsikter om förskola och skola. Pedagogerna ska ta tillvara på barnets erfarenheter och undersöka övergången utifrån ett barnperspektiv. Detta skapar en förståelse som kan leda till bättre förutsättningar och en tryggare övergång. Alatalo m.fl. (2016) tar upp att det finns brister i hur barnets erfarenheter tas tillvara när de börjar förskoleklass och att det viktigt att skolan fortsätter att bygga på tidigare kunskaper vilket bidrar till kontinuitet i lärandet. Vidare tar författarna upp att en lyckad övergång medför att barnet kan ta till sig ny kunskap och utveckla de sociala förmågorna. Detta stämmer med det Hogsnes och Moser (2014) belyser att pedagogerna i de olika verksamheterna måste möta barnet med förståelse för den kunskap och erfarenhet som det bär med sig. Skolformerna bör mötas och samverka då brist på kommunikation skapar hinder som kan påverka övergången negativt. Författarna betonar att handlingar som kan säkerställa pedagogernas kunskap om enskilda barn är en viktig faktor men också en igenkännande miljö vilket sågs som svårare att genomföra (ibid.). Genom pedagogens bemötande får barnet respons och återkoppling på olika sätt vilket kan ge känslor som upplevs positiva eller negativa inför skola och framtiden. Gustafsson m.fl. (2010) tar upp att förskola och förskoleklass bör rusta barnet med olika förmågor och förbereda dem inför skolan genom att inspirera till lärande. När barnet blir utsatt för bedömningar finns det risk att det känner ett misslyckande vilket kan leda till dålig självbild. Då

övergångar kan upplevas problemskapande för många kan sex- och sjuårsåldern vara en extra svår period. Det sker många nya möten med pedagoger, barn och lärmiljöer vid övergången mellan olika stadier och fritids. Författarna tar upp att ett förebyggande arbete har stor betydelse för hur barnet lyckas i skolan. Ett barn som inte lyckas med läsinlärning eller har en svag förmåga att ta till sig undervisningen riskerar att falla in i ett negativt beteende som gör att eleven kan bli okoncentrerad och riskerar att komma långt efter de andra kunskapsmässigt. Här gäller det att på tidigt stadie förebygga eller hitta lösningar för att barnet inte ska hamna i denna nedåtgående spiral (Gustafsson m.fl., 2010).

4.4 Samverkan

Samverkans innehåll i övergången mellan organisation, pedagoger och föräldrar påverkar hur barnets kunskapsutveckling artar sig. Ahtola, Silinskas, Poikonen, Kontoniemi, Niemi och Nurmi (2010) tar upp olika framgångsfaktorer som systematiskt samarbete mellan förskola och förskoleklass, förebyggande arbete och stödjande insatser som gynnar barnets fortsatta inlärning. Författarna uttalar att pedagoger i de olika verksamheterna bör ha kunskap om varandras läroplaner. Information som lämnas över i samtal mellan pedagoger och vårdnadshavarna kan bidra till en djupare förståelse för varje enskild individ och skapa trygghet vid övergångarna. De belyser också tillvägagångssätt som kan handla om att verksamheterna tillsammans ordnar gemensamma aktiviteter med syftet att ge förskolebarnen möjlighet att bekanta sig med skolans miljö (ibid.). Brist på tid kan bli ett hinder som leder till att fokus hos pedagogerna hamnar mer på praktiska detaljer i övergången istället för kommunikation och relationskapande aktiviteter (Hogsnes och Moser, 2014).

Informationens innehåll vid överlämnandet mellan skolformerna och vilka förutsättningar som finns varierar. Alatalo m.fl (2016) uttalar att det till stor del handlar om barnets sociala förmågor med fokus på gruppen. Författarna skriver att ett resultat som visats är att både överlämnade och mottagande lärarkategori ser fördelar med att inte veta för mycket om barnets individuella utveckling. Detta kan å ena sidan skapa större möjligheter för barnet och minskar risken att det kategoriseras med fokus på svårigheter. Å andra sida kan det utmana barnets fortsatta lärande utifrån kunskap och förmågor. Författarna poängterar att forskning visat att en röd tråd mellan verksamheterna skapar förutsättningar för barnen att lyckas. Finns det ett igenkännande så bidrar det till att barnet känner trygghet, något som författarna upplever bristfälligt. De skriver också om att dokumentation kring barnen inte efterfrågas och uteblir på grund av organisatoriska dilemman som kan handla om tidsbrist och att given mötesplats saknas (ibid.).

4.5 Övergången

Övergången är en process som barn behöver kontinuerligt stöd i då den innebär många förändringar. Kjellberg och Hellberg (2016) tar upp att en central del kan innebära att ge barnet möjlighet att lyckas men också misslyckas i situationer som uppstår både i vardagliga aktiviteter men också i mötet med en ny kontext. Författarna framhåller att i dagens samhälle möter barnet olika övergångar i tidig ålder. Hur barnet upplever processen påverkas både av individuella förutsättningar och yttre ramfaktorer. Vidare betonar författarna att en övergång i ett barns liv kan bestämmas utifrån var barnet befinner sig i sin utvecklingsfas. Detta kan visa sig vid övergången mellan avdelningarna på förskolan. Det finns en skillnad inom skolsystemet med obligatorisk skolstart samt mellan olika stadier som sker vid samma tidpunkt för alla barn. Då det handlar om övergångar inom skolsystemet och de krav som det kan innebära menar

författarna att barnet kan uppleva stress. Förändringen ses som en kritisk punkt då det kan medföra en negativ effekt på lärandet och kunskapsutveckling. Denna utsatthet kan upplevas kollektivt då gruppen befinner sig i en pressad situation. Den kan också innebära en individuell sårbarhet som skapar en känsla av marginalisering och utanförskap (ibid.). Lumholdt (2015) beskriver förskoleklassen som en ö mellan förskolan och skolan. Den röda tråden som fanns mellan förskola och förskoleklass har på många håll brutit då förskoleklassen närmat sig skolan. Det framkommer också att uppdraget i förskoleklassen till en början var otydligt och skapade osäkerhet bland pedagoger. Hur pedagoger i förskoleklassen tolkar uppdraget och arbets sätt ser olika ut i förskoleklasserna. Den lärmiljö barnet möter kan vara formad efter mognad och erfarenhet som tas tillvara på ett lekfullt sätt eller en mer ämnesövergripande verksamhet. Skolverket utarbetade ett material för förskoleklassen med riktlinjer för att stödja pedagogerna och rektorerna (Skolverket, 2014). Människor utsätts för flera övergångar under livets resa som innebär nya möjligheter men också risker som uppstår i omställningen. Lumholdt (2015) skriver att när barnet inte vet vad som förväntas av dem vid förändringar målar det upp en bild med hjälp av information från personer i omgivningen. Här har pedagoger ett ansvar att möta barnet i de tankar det har för att hantera den nya situationen. Det är viktigt att se till det enskilda barnet och förbereda och rusta med de redskap som behövs. Övergången kan framkalla ett oönskat beteende hos barnet vilket skapar problem i den nya verksamheten. Författaren skriver om Aaron Antonovskys KaSam, som betyder "känsla av sammanhang", vilket innebär att kunna vara delaktig, ha förståelse och kunna hantera situationen. Det handlar också om vetskap om hur min egna roll kan påverka situationen (Lumholdt, 2015).

4.6 Förhållningsätt

En annan viktig aspekt som övergången kan präglas av är den blick pedagoger väljer att möta barnet med. Palla (2011) beskriver hur barn skapas som subjekt utifrån beteende som uppmärksammas av pedagogerna och hur det hanteras och kommuniceras i specialpedagogiska sammanhang. Den blick som pedagogerna har i observationer av barnet avgör vad som skrivs ner i dokumentet och om barnet framstår som ett subjekt eller objekt. Författaren lyfter att pedagogernas individuella syn och ställningstagande avgör vad de anser normalt eller avvikande. Genom att skapa rätt förutsättningar kan barnet formas och passa in i verksamhetens olika ramar. Det kan handla om att bejaka positiva egenskaper hos barnet som öppnar upp för nya tankar och möjligheter som gynnar utveckling. Vidare belyser författarna vikten av att individanpassa, stödja och organisera leken utifrån specialpedagogiska insatser som till stor del i förskolan handlar om socialisering och fostran. Barnets utveckling och lärande varierar vilket inte behöver mätas och jämföras utan kan förstås i ett sammanhang i relation till den omgivning och lärmiljö barnet befinner sig i. För att övergången ska präglas av lust och glädje i samspel med trygghet måste fokus ligga på barnets möjligheter och förmågor. Palla (2011) tar upp att hur pedagoger använder sin makt, styrning och disciplinering visar varierande resultat. Makt kan fungera och möjliggöra svåra situationer men kan också bli ett hinder i arbetet. Pedagogernas upplevelser av barnets prestationer värderas och det finns en strävan efter en homogen grupp. Det framkommer att pedagogers sätt att uttrycka sig kan hamna i ett kategoriskt perspektiv (ibid.).

5 Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel kommer en förklaring på de teorier som studien lutar sig emot.

5.1 Sociokulturellt perspektiv

I ett sociokulturellt perspektiv ligger tyngdpunkten på samspelet mellan människor och att kunskap utvecklas kommunikativt i interaktion. Säljö (2014) tar upp att lärande ur ett sociokulturellt perspektiv handlar om enskilda personers och grupper erfarenheter av sociala situationer, vilket påverkar det fortsatta lärandet, både individuellt och i grupp. Här framträder Vygotskijs tankar om att människor ständigt utvecklas och förändras i ett samspel. Barnet lär och utvecklas genom nya erfarenheter i ett nära samspel med andra människor och formas av de regler och den struktur som uppmärksammas. Barnets möjlighet att tolka sin omgivning och kommunicera beror på förhållningssätt och de förutsättningar som finns i den miljön som barnet vistas i. Kommunikation och användning av språket är väsentligt och påverkas av kontexten. Utifrån ett sociokulturellt perspektivet får barnet erfarenhet och kunskap genom att vara delaktig och ha förståelse. (ibid.). För att skapa kunskap kring hur människor kommunicerar, tänker och handlar tillsammans blir även Deweys tankar framträdande. Det handlar om att mening och kunskap möjliggörs i mötet med andra då vi lär och utvecklas livet ut i enlighet med den sociokulturella teorin (Philip & Soltis, 2010).

5.2 Relationell pedagogik

En viktig grundsten i pedagogiken handlar om att äga en god förmåga att anpassa krav och att förhålla sig till barnet på dess villkor. Aspelin och Persson (2011) betonar att pedagogens relationskompetens blir avgörande i samspelet med barnet i förskola och skola. De lyfter också betydelsen av att det är pedagog som har ansvar för relationens kvalitet. Det handlar inte enbart om att ha kunskap om relationer utan också vara skicklig på att använda sig av den i det praktiska arbetet som kan innebära att uppmärksamma, se och möta varje barn. Det är ett komplext uppdrag att skapa relationer där alla barn ska känna sig sedda och bekräftade. I mötet mellan barnet och pedagog framkommer den etiska teorin som synliggörs i undervisningen och lärmiljöer. Detta kan yttra sig på olika sätt å ena sidan att forma barnet efter ett visst mönster och å andra sidan att stötta barnet till att förverkliga sina egna mål. I relationen som uppstår i mötet mellan pedagog och barnet kan det skapas möjligheter att utvecklas utifrån egna förmågor och intresse, utan en påverkan från pedagog. En negativ skolkultur med rådande skolproblem kan grunda sig i att det saknas en god gemenskap mellan individer. Ofta leder det till otrygghet och en negativ självbild hos individen (Aspelin & Persson, 2011). Jenner (2004) skriver om hur pedagogers förväntningar kan göra skillnad på barns beteende och självbild. Pygmalioneffekten som uppstår då barnet lever upp till de positiva eller negativa förväntningar som finns.

5.3 Relationellt och kategoriskt perspektiv

I ett relationellt perspektiv ligger fokus på omgivningen och hur barnet samspekar med miljön. Ur ett kategoriskt perspektiv är det barnet som äger problemet och svårigheterna. Här ses barnets bristande förmågor som den största orsaken till problem och svårigheter. Utifrån båda perspektiven handlar det om att öka barnets

förutsättningar genom att anpassa och möjliggöra lärande och utveckling (Persson, 2013).

	Relationellt perspektiv	Kategoriskt perspektiv
Uppfattning av pedagogisk kompetens	Förmåga att anpassa undervisning och stoff till skilda förutsättningar för lärande hos eleverna	Ämnesspecifik och undervisningscentererad
Uppfattning av specialpedagogisk kompetens	Kvalificerad hjälp att planera in differentiering i undervisning och stoff	Kvalificerad hjälp direkt relaterad till elevers uppvisade svårigheter
Orsaker till specialpedagogiska behov	Elever i svårigheter. Svårigheter uppstår i mötet med olika företeelser i uppväxt- och utbildningsmiljön	Elever med svårigheter. Svårigheter är antingen medfödda eller på annat sätt individbundna
Tidsperspektiv	Långsiktighet	Kortsiktighet
Fokus för specialpedagogiska åtgärder	Elev, lärare och lärandemiljö	Eleven
Förläggning av ansvaret för specialpedagogisk verksamhet	Arbetsenheter (-lag) och lärare med aktivt stöd från rektor	Speciallärare, specialpedagoger och elevvårdspersonal

Tabellen visar att inriktningen för de specialpedagogiska insatserna ser olika ut i de olika perspektiven (Persson 2013) s.167

5.4 Specialpedagogiska perspektiv

Nilholm (2011) lägger vikt vid tre olika perspektiv kopplat till specialpedagogik: Kompensatoriska perspektivet, Kritiska perspektivet och Dilemmaperspektivet.

5.4.1 Kompensatoriska perspektivet

Det kompensatoriska perspektivets anknytning till specialpedagogik bygger främst på att kompensera med hjälp av olika anpassningar och stödinsatser i miljön för att underlätta för barnet. Det kompensatoriska perspektivet har ett samband med våra förmågor vilket framkommer då vi ser individers svårigheter. Här framställs individen som bärare av problemet och för att identifiera avvikelserna görs kartläggningar och utredningar som kan leda till psykologiska och neurologiska förklaringar och diagnoser. Det kan också göras tester med barnet för att ringa in olika typer av svårigheter (Nilholm, 2011).

5.4.2 Kritiska perspektivet

Det kritiska perspektivets delar har en anknytning till den specialpedagogiska verksamheten. Det kan avspeglas i arbetet med socioekonomiska och kulturella skillnader, risker för marginalisering av vissa grupper och synen på en skola för alla. Inom specialpedagogens praktik identifieras problem utifrån olika synvinklar som individ, grupp och organisation vilket ger en helhetsbild. Inom det kritiska perspektivet är inte individen bärare av problemet utan man ser positivt på mångfalden av olikheter och mer kritiskt till diagnoser (Nilholm, 2011).

5.4.3 Dilemmaperspektivet

Detta perspektiv kan framkomma i mötet mellan barn och omgivning då det saknas förståelse för barns olikheter och hur det ska hanteras på individnivå. Dilemman kan handla om elevers utbildning och hur den utformas. Utifrån dilemmaperspektivet kan utbildning ses som en komplex svårighet utifrån två håll. En tanke är att alla elever ska ges samma kunskaper för att nå målen och den andra är att undervisningen ska vara

individ Anpassad efter elevers förutsättningar och intressen. Lärarens förståelse och synsätt på lärande och undervisning bli ett dilemma där ställningstagande görs för vad som anses etiskt och socialt rättvist (Nilholm, 2011).

6 Metod

Här redogörs för det tillvägagångssätt och den metod som har använts i studien. Sedan presenteras forskningsansats, metodval, urval och förslag på tillvägagångssätt.

6.1 Forskningsansats

I analysen används en fenomenografisk metod för att försöka kartlägga och hitta skillnader och likheter i det som framkommit av intervjuerna och därmed få en djupare förståelse för informationen. Eriksson Barajas, Forsberg och Wengström (2013) påtalar upptäckten av skillnader i det som sägs och det som uppfattas i en situation. Ansatsen inriktar sig på att tolka, förstå och skapa mening för varje enskild individs uppfattning av en företeelse i ett visst sammanhang och att det styrs av de erfarenheter individen har. Att som forskare vara nyfiken och leta uttalanden under intervjun som kan kopplas till forskningsfrågan och sedan analyseras i förhållande till kontexten som uttryckts.

6.2 Metodval

Målet med studien är att skapa en djupare förståelse som också ska leda fram till att problemformuleringen besvaras och bidrar med ny kunskap. Angreppssättet sker genom en kvalitativ ansats där data samlas in via intervjuer. Fangen och Sellerberg (2011) skriver att genom intervjuer skapas möjligheter att variera fasta frågor med öppna frågor under samtalets gång som kan ändras och anpassas efter situationen vilket kan bidra till fler svar. En svårighet med öppna frågor kan vara att svaren blir spretiga och svåra att avgränsa. Eriksson m.fl. (2013) förklarar att metoden kan ses som ett samtal vilket bygger på att forskare och informanter lyssnar på varandra för att förstå och höra meningen som framträder. Genom konversation ger möjlighet att uppmuntra informanten att ge uttryck för exempelvis attityder, värderingar och upplevelser och på så sätt uppmärksamma de svar som behöver vidareutvecklas. Studien har gjorts med hjälp av semistrukturerade intervjuer för att öka möjligheten att förstå världen utifrån den intervjuades perspektiv och att utveckla mening ur deras erfarenheter. Genom att intervjua ett antal förskollärare nyttjas kroppspråket som ökar möjligheten till insikt kring rådande normer och synsätt och vad fokus hamnar på när det gäller att ge information men också vad lärarna i mottagande skolform anser som viktig kunskap kring barnet. För att få fram den enskilda individens erfarenheter och tankar utan yttre påverkan från andra genomförs samtalet individuellt med en lärare i taget. En avgörande aspekt för vad samtalet ska få för utfall är att informanten ska känna sig trygg i mötet med oss och att samtalet präglas av en ödmjukhet annars finns det en risk till en ojämn maktbalans som kan påverka hur samtalet utvecklas. Genom intervjuer skapas möjlighet att få fram den information som söktes, beroende på hur frågorna vinklas och formuleras.

6.3 Urval

Studien genomfördes i olika förskole- skolområden i en kommun. Informanterna är förskollärare i förskola som arbetar med barn i åldersgruppen fem till sex år och förskollärare i förskoleklass. De kriterier som vi har haft är att informanterna ska vara utbildade förskollärare och yrkesverksamma inom förskolan eller förskoleklass. Antalet

informanter har styrts av den tid som vi haft till förfogande och blev sammanlagt nio stycken.

6.4 Etiska övervägande

Vetenskapsrådets fyra olika huvudkrav: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2011) har beaktats i studien. Informanterna har blivit upplysta om syftet med studien och vem som ska utföra intervjun. Det har framgått vilka villkor som gäller för deras deltagande och om rätten att avbryta när de vill. Tillvägagångssättet har presenterats och att det är två som genomför intervjun för att undvika obehag och en asymmetrisk relation, då detta kan påverka samtalet negativt. Fangen och Sellerberg (2011) betonar att god etik är en viktig aspekt och att etiska övervägande görs som handlar om att finna balans mellan drivkraften att erövra ny kunskap med hänsyn för informantens integritet. Som informations sökare finns ett tydligt ansvar att skydda deltagarna genom konfidentialitetskravet. För att minska risken för eventuella negativa konsekvenser fick pedagogerna information om vår tänkta studie och frågan om de vill delta. I ett missivbrev presenterades vilka som har tillgång till materialet och att varje deltagare avidentifieras. De fick också vetskap om hur det inspelade materialet förvaras, hur länge det sparas och hur studien ska publiceras.

6.5 Tillvägagångssätt

Innan informanter kontaktades skickades en förfrågan till rektorer och förskolechefer. I detta brev presenterades syftet med studien. Därefter mejlades ett missivbrev (se bilaga 1) med en förklaring och frågan om att delta till informanterna. Då tiden var sparsam och arbetet med intervjuerna behövde komma igång bokades snabbt tider med åtta av informanterna. Två av de tillfrågade nekade till deltagandet vilket gjorde att tidsramen flyttades fram. På grund av sjukdom och svårigheter att få tiden att räcka genomfördes tre av intervjuerna en till en. Intervjuantalet utökades under arbetets gång då det fanns ett behov av mer information från förskolan och antalet blev sammanlagt nio stycken. Intervjuerna (bilaga 2) spelades in samtidigt som stödanteckningar gjordes och de genomfördes på informanternas arbetsplats i ett avskilt rum och tog ungefär femtio minuter.

Efter att ha upprättat en intervjuguide med förberedda frågor som skulle vara ett stöd i intervjun, diskuterades innehållet med en annan kollega som har förståelse och kunskap kring ämnet. Dahmström (2011) tar upp att det är viktigt att det inte finns några oklara frågor eller begrepp som kan medföra att de blir svåra att förstå eller tolka. Det var betydelsefullt att bekanta sig och bli trygg med intervjuguiden, men också att fundera kring hur strukturerade eller öppna frågorna ska vara samt hur eventuella följdfrågor kan yttra sig. Materialet har analyserats och texten har produceras tillsammans. För att skapa en god stämning startades intervjuerna alltid med uppmjukande frågor. En annan central del för att det ska bli en lyckad intervju är att förbereda och testa den teknik som ska användas. Ljudet ska fungera och inspelningstid får inte bli ett hinder, men även att testa hur det inspelade materialet ska sparas. När intervjuerna var klara transkriberades materialet tillsammans. När en större förståelse för material skapats sorterades texten in i olika rubriker. En svårighet som framkom var att följdfrågorna gjorde att resultaten skiljer sig åt och att vissa svar passar in under flera olika rubriker. Det positiva med följdfrågor var möjligheten att öka förståelsen i många svar.

6.6 Innehållsanalys

I analysen söktes nyckelord som sedan kunde grupperas i teman som passade ihop med frågeställningarna. För att det skulle bli möjligt att förhålla sig till allt material och samtidigt få en överblicka användes överstrykningspenna och post-it-lappar. Varje resultatdel avslutades med en innehållsanalys som på ett systematiskt sätt identifierar mönster som inte tydligt uttalas i intervjuerna men också för att öka möjligheterna att nå djupet i de olika uppfattningarna som framträder. De sammanhang som framkommer kopplas till teorierna och tidigare forskning (Eriksson m.fl., 2013).

7 Resultat och analys

Nedan kommer resultatet från undersökningen att presenteras. Studien syftar till att undersöka informanternas uppfattning om övergången mellan förskolan och mottagande förskoleklass. Resultatet redovisas utifrån vårt syfte och de två frågeställningar som varit vägledande under studiens gång:

- Vad anser pedagogerna i förskolan vara viktig information att ge vid överlämnandet?
- Vilken information förväntar sig pedagogerna i förskoleklass att få?

De *teman* som har identifierat är: informationens betydelse, barnets sociala kompetens, kunskap och lärande, gruppindelning och samverkan. Kapitlet kommer också att lyfta fram olika förväntningar på barnet som varit framträdande. Resultatet redovisas i berättande text som varvas med citat från informanterna. Varje del avslutas med en analys kopplat till litteratur och teorier.

7.1 Informationens betydelse vid övergången

I resultatet framträder det att informanterna anser att informationen som ges mellan förskolan och förskoleklassen är en viktig del vid övergången. Informanterna i förskoleklass betonade att en förutsättning för en lyckad övergång handlar om att få kunskap kring olika anpassningar som förskolan har gjort, både lyckade och mindre lyckade. För att undanröja hinder och undvika att utsätta barnen för situationer som kan leda till misslyckande. En av informanterna tog upp att det var särskilt viktigt för att spara tid för både barnet och pedagogerna och för att minska risken att barnet får gå en hel termin innan pedagogen har listat ut hur de ska anpassa och stödja på ett bra sätt.

I en av intervjuerna framkommer det att om förskoleklassen får information vid överlämnandet så medverkar det till att pedagogen i skolan kan förbereda sig på ett helt annat sätt och det ger barnet men också pedagogerna större chans att lyckas. En annan informant uttryckte ett sätt att reflektera och bearbeta informationen på följande sätt:

Sommaren för mig innebär att förbereda mig inför hösten, då hinner jag tänka efter... om det inte fungerar och hitta strategier. Jag vill vara lite förberedd på de här barnen så att de inte bara dimper ner.
(Förskollärare i förskoleklass)

Ett resultat i samtliga intervjuer handlar om barnets sociala kompetens. Alla informanter i förskoleklass gav uttryck för att de lägger stor vikt vid att få information om hur barnet fungerar socialt och det finns en gemensam erfarenhet av att deras uppdrag handlar mer om fostran nu jämfört med tidigare.

Vi lägger jättemycket tid på hösten åt att bara fostra och forma barnen, daglig hyfs. (Förskollärare i förskoleklass)

Respekten har barnen tappat jättemycket... så var det inte för några år sedan. (Förskollärare i förskoleklass)

Det är viktigt hur de har fungerat socialt och i mer styrda situationer eller om det finns någon oro. (Förskollärare i förskoleklass)

Informanterna i förskolan uttalade att information ska handla om hur förskolan allmänt jobbat med barnen men också hur barnet samspelar och tolkar leksignaler i olika situationer, både med kompisar, pedagoger och i mer styrda aktiviteter över dagen. En uppfattning som framkom var att informationen ska handla allmänt om barnet.

Hur är det på förskolan egentligen, vad de kan och hur de tar till sig. (Förskollärare i förskolan)

Det är viktigt att läraren får en bild av barnen, en och en, på individnivå. (Förskollärare i förskolan)

Samtliga informanter uttryckte mer eller mindre att informationen är extra viktig när det handlar om barn med funktionsnedsättning, särskilda behov eller i någon typ av svårighet. Några av informanterna berättade att vid sådana tillfällen finns specialpedagogen med vid överlämnandet. En annan uppfattning som blev synlig var att informationen kan vara avgörande när det handlar om att möta barn med svåra hemförhållanden och föräldrar.

Att man vet saker som kan hjälpa barnet. Man sopar banan lite innan. (Förskollärare i förskoleklass)

Vårt resultat visar att alla områden använder Skolverkets blanketter för generella överlämningar (bilaga 3). En informant uttrycker att det fattas möjligheter för barnet att uttrycka vilka kompisar som det trivs tillsammans med i Skolverkets blankett. Det framkom att det finns ett forum där förskollärare i förskola och förskoleklass träffas och utvärderar övergången mellan skolformerna, för att kunna utveckla vidare och förbättra, vilket ger pedagogerna möjlighet att ställa frågor och utbyta tankar. Flertalet av informanterna delgav att det finns en plan för hur övergången är strukturerad över året.

Blanketten är bra. Alla får komma till tals, föräldrar, barn och vi. Det är kanske bättre att skriva för mycket än för lite, vi ska ju ändå få godkännande av föräldrarna. (Förskollärare i förskolan)

Det finns en skillnad när det gäller igenkännandet av den kompletterande blanketten som används för barn i behov stöd i form av extra anpassning eller för barn i behov av särskilt stöd. Ett flertal av informanterna hade inte någon kännedom om denna blankett. Informanterna påtalade att upplysning kring eventuella anpassningar och metoder som gjorts i förskolan visas i form av en handlingsplan som upprättats av specialpedagog. I intervjuerna framkom det ett önskemål om att förskolan ska ge tydlig information vid övergången om hur barnet lär sig, varit en del av gruppen och vilka eventuella anpassningar som gjorts, för att det ska fungera för barnet. En tanke som nämndes var att föräldrarna inte alltid är eller gjorts medvetna om hur barnet fungerar i verksamheten.

Om föräldrarna inte lämnar sitt medgivande är det ett stort hinder. (Förskollärare i förskoleklass)

Det är sekretess från förskolan, vilket jag tycker är synd....det är inte så att jag vill veta något skvaller utan jag vill kunna bemöta dem.
(Förskollärare i förskoleklass)

Om det är något speciellt med något barn vill man veta det när dom kommer så att man kan bemöta dom efter deras förutsättningar så att man inte själv ska lista ut det framåt jul. Då tycker jag man har stulit deras tid.
(Förskollärare i förskoleklass)

Sekretess och tystnadsplikten sågs som ett hinder av samtliga informanter. De belyste att viktig information ej förmedlas på grund av att vårdnadshavarna inte ger sitt samtycke eller om pedagogerna inte tar upp viktiga punkter på grund av konflikträdsla. Saknas det en öppenhet mellan förskolan och vårdnadshavarna så påverkar det vad som skrivs ner på blanketten. De uttrycker samtidigt en förståelse för tystnadsplikten men belyste att det är viktigt att pedagoger i förskolan samarbetar med föräldrar och berättar hur barnet fungerar i olika sammanhang och att blanketten innehåller fakta som kommande verksamhet har nytta av att veta med barnets bästa i fokus. Det är först då blanketten blir ett verktyg i den kommande verksamheten.

7.1.1 Analys

I vårt resultat går det att utläsa att fokus hamnar på barnets sociala kompetens när det gäller förskoleklassen och att detta ses som en viktig del av informationen. Här hittar vi stöd av den forskning som Alatalo m.fl. (2016) gjort då de betonar att informationen i vissa fall till stor del handlar om barnets sociala förmågor. Pedagogerna som arbetar i förskolan lägger större fokus på hur barnet är på förskolan rent allmänt men också på vad barnet kan och hur det tar till sig kunskap och de betonade att detta är den viktigaste informationen att lämna. En framträdande aspekt är att informationen kring barnets sociala kompetens bidrar till att pedagogerna kan förbereda och anpassa verksamheten, utifrån de förutsättningar som råder. Här finns likheter i det Hogsner och Moser (2014) tar upp om att information kring barnet kan bidra till ökad förståelse hos pedagogerna, vilket skapar förutsättningar för barnet att utveckla sina sociala förmågor och kunskaper. Resultatet visade att det finns en önskan om mer information med fokus på det som inte fungerar där vetskap om barnets svårigheter sågs som en pedagogisk fördel. Barnets nuvarande kunskaper och lärande framträder inte som lika betydelsefullt. En risk som kan skönjas är att barnet bemöts utifrån den bild som pedagogen skapar, vilket kan innebära att förmågorna som barnet har suddas ut. Här stödjer vi oss på Palla (2011) som uppmärksammar att pedagogernas syn på barnet kan avgöra vad som är ett normalt eller avvikande beteende. Pedagogerna upplevde att de får lägga mer tid på fostran och att motivera barnet att delta i styrda aktiviteter i förskoleklassen nu än tidigare. Det finns ett behov av mer information kring de barn som utmanar pedagogerna för att kunna förebygga och stödja barnet. När information om barnets svårigheter är det centrala i pedagogernas nyfikenhet finns en risk att deras bemötande präglas av ett kategoriska perspektivet (Persson, 2013).

Gällande sekretessen och tystnadsplikten framgick det en enighet i resultatet över att det finns en svårighet när viktig information inte förmedlas på grund av att vårdnadshavarna inte ger sitt samtycke. Resultatet visade också att det inte alltid finns en öppen kommunikation då en konflikträdsla kan finnas i mötet mellan förskolepersonalen och föräldrarna. Detta kan medföra att viktiga punkter inte skrivits ner på överlämningsdokumentet. Å ena sidan kan det bero på att förskolan har kunnat anpassa och ordna miljön så att barnet inte hamnat i samma svårigheter. Här hittar vi kraft i det Nordin-Hultman (2015) betonar i sin studie att när barnet möter en ny miljö

kan det påverkas av vilka möjligheter som finns både i den fysiska omgivningen men också av vilka krav som ställs av omgivningen. Å andra sidan kan det också handla om hur barnet inte förstår den nya miljön. Thornberg (2012) skriver att olika verksamheter som barnet möter kan innebära nya normer och regler som syftar till att skapa ordning, men också för att fostra. Normerna och deras effekter kan ses som en del av den dolda läroplanen som barnet inte lärt sig förstå än. Det kan underlätta för barnet om det finns en röd tråd mellan verksamheterna som ger ett igenkännande. Resultatet från intervjuerna visade en tydlig gång kring överlämnandet av information när det handlar om barn med funktionsnedsättning, särskilda behov eller annan typ av svårighet. Här går att skönja ett kompensatoriskt perspektiv som innebär att underlätta barnets svårigheter med hjälp av olika anpassningar och stödinsatser (Nilholm, 2007).

7.2 Barnets kunskap och lärande

Resultatet visade en variation i hur barnets kunskap och fortsatta lärande förmedlades eller togs emot. Informanterna hade olika uppfattning om exempelvis de barn som gått i förskolan utan några speciella svårigheter. En tanke som uttrycktes var:

Det är viktigt att få veta vad barnet tycker är roligt att göra och vad de vill lära sig. Det kunskapsmässiga är inte lika viktigt att få veta om.
(Förskollärare i förskoleklass)

En informant påtalade en annan aspekt och berättade att det är viktigt att mottagande pedagog får en heltäckande bild av alla barn, för att kunna skapa förutsättning och utmana barnets fortsatta lärande. Vidare lyftes att en viktig grundsten handlar om att ta reda på hur barnet tar till sig kunskap och vilka strategier det använder i sitt lärande. En annan informant påtalade att det vore bra om förskolan kartlägger hur barnet ligger till i sin språkliga och matematiska utveckling innan de börjar förskoleklassen, för att mottagande pedagog ska kunna möta barnet på rätt nivå. En uppfattning som visade sig i resultatet hos pedagoger i förskolan var att fokus inte hamnade på var barnet befinner sig kunskapsmässigt utan hur barnet tar till sig kunskapen och var intresset ligger.

Det kan vara bra att pedagogen vet hur barnet tar till sig kunskap, så här har vi arbetat.
(Förskollärare i förskolan)

De ska inte kunna bokstäver eller siffror men de ska ha lite kunskap om vad det är...de som är intresserade peppar vi. (Förskollärare i förskola)

Vi säger om de är intresserade eller om någon kan läsa... en del är mer intresserade av att räkna och har det som grej som de tycker är intressant.
(Förskollärare i förskolan)

Informanter i förskoleklass uttrycker en svårighet i att bygga vidare på de kunskaper som barnet har med sig då de delas in i nya grupper där alla har varierande erfarenheter och utvecklats olika. De uttryckte att i förskoleklassen märks det ganska snabbt om barnet kan läsa eller skriva sitt namn. Barnen i förskoleklassgruppen skiljer sig mycket åt i sina förmågor och det finns en önskan om att förskolorna gjorde mer likt när det gäller arbetssätt kring exempelvis Bornholm eller Praxisalfabetet.

Det finns skillnader från de olika förskolorna, en del barn kan lyssna bättre och göra rim och ramsor, en del kan bokstäver också, där märker vi skillnad. (Förskollärare i förskoleklass)

Det visade sig att det finns behov av att diskutera de tankar och arbetssätt man har i de olika skolformerna. Informanterna uttryckte att det skulle medföra att det inte blir så stora skillnader mellan verksamheterna. En informant var tydlig i sin önskan om att förskolorna skulle arbeta mer likt och ha en röd tråd. Detta skulle skapa en större kunskap om hur förskoleklassen kan arbeta vidare med grupperna. I ett av områdena använder man Skolverkets kartläggningmaterial när barnen startar på höstterminen. För att upplysa förskolorna om vad som förväntas av barnen när de kommer till förskoleklassen arbetar området med att presentera och informera hur kartläggningmaterialet kommer att användas.

Vad barnen är bra på är lättare att upptäcka... vi tar tillvara barnens kunskaper och bemöter dem där de är. (Förskollärare i förskoleklass)

7.2.1 Analys

I resultatet ser vi inga tydliga skillnader i synsättet kring begreppet kunskap hos pedagogerna i förskolan. Pedagoger hade fokus på hur barnet motiverades och tar till sig kunskap samt hur de har arbetat med gruppen genom exempelvis olika projekt eller tema. Däremot fanns det olika uppfattningar hos pedagogerna i förskoleklass. Några lade stor vikt på barnets kunskaper och andra på hur barn tar till sig kunskap. Ett sätt som framkom var att kartläggning skulle underlätta planering och utmana barnet där det befinner sig. En annan uppfattning var att det viktigaste var att barnet ska vara motiverat och sugen på att lära sig när förskoleklassen börjar. Detta stämmer med Palla (2011) som tar upp att övergången bör gynnas av lust och glädje och att se till varje barns förmåga. Hur pedagoger använder sin makt i planeringen av aktiviteter kan vara avgörande för om ett barn lyckas eller misslyckas. Författaren lyfter också att pedagogers förhållningssätt kan stödja och vägleda barnet utifrån bakomliggande kunskap och förståelse (ibid).

Det finns en risk i att pedagogernas olika förhållningssätt påverkar barnets motivation och inre drivkraft negativt. Detta betonar också Alatalo m.fl. (2016) när de lyfter hur en positiv start får god effekt på barnets kunskaper och sociala förmågor. Författarna tar upp att hur barns erfarenheter tas tillvara i förskoleklassen och om de väljer att bygga vidare på det barnet har erfaren i förskolan bidrar det till kontinuitet i lärandet. Detta visade sig vara ett dilemma i förskoleklassen som uppfattade det som svårt att ta tillvara på alla barns olika erfarenheter. Förskolornas arbetssätt och teman varierar vilket gör det svårt att tillmötesgå och anpassa så att det blir ett igenkännande i lärandet. Här blir vikten av ett relationellt bemötande framträdande då det handlar om att pedagogen har ansvar för att anpassa verksamheten för att uppmärksamma, se och möta varje barn (Persson,2011). Det är ett komplext uppdrag att skapa relationer där alla barn ska känna sig sedda och bekräftade och kan påverkas av kvalité och den kompetens som finns i verksamheten som orsakas av att det råder en brist på utbildade pedagoger. Detta kan ses utifrån ett sociokulturellt perspektiv då möjligheter finns att lära genom att kommunicera i sociala sammanhang. Hur ordnas aktiviteter och miljön i verksamheterna och för vilka blir diskurserna tillgängliga utifrån den enskildes förutsättningar? Begränsade förutsättningar påverkar mötet mellan människor och de kunskaper och insikter som upptäckas genom kommunikation (Säljö, 2014).

7.3 Gruppindelning

Det fanns skillnader i uppfattningen mellan förskolornas sätt att organisera samt hur grupperna fördelas till förskoleklassen. En informant i förskolan betonar vikten av att

fråga barnet vilken kompis de trivs med. En annan informant i förskolan berättade att de medvetet placerade trygga, starka barn i olika grupper. Detta gällde även barn med annat modersmål, för att skapa möjligheter att träna mer på svenskan. Det finns erfarenhet av att barnen kommunicerar mest på sitt modersmål annars. Informanter i förskoleklass hade en negativ upplevelse av att stora grupper från förskolan följs åt till samma förskoleklass då det medverkar till att gruppen är för sammansvetsad. Gruppen har svårt att släppa in andra barn, de blir en egen grupp i gruppen. Men samtliga informanterna tryckte på att barnen bör ha med sig en kompis i sin grupp. Följande uttryck framkom:

Det är inte bra om det kommer en större klick från samma avdelning som är väldigt starka, då har dom svårt att släppa sina roller... de har svårt att släppa in andra i sin lilla grupp.
(Förskollärare i förskoleklass)

Vi har varit noga med att säga att ingen grupp ska vara intakt. Alla ska splittras på något sätt men sen ska man givetvis ha med sig någon, en kompis ska man givetvis ha, men man kanske inte behöver vara alla.
(Förskollärare i förskoleklass)

I resultatet betonas det att barn på mindre ort oftast placeras i en grupp, på grund av att inga andra alternativ finns. Detta lyftes fram som en svårighet då det kan innebära att barnet redan här har tilldelats en negativ roll. I ett annat resultat uttrycktes det att vissa barn inte är bra för varandra och det ökar risken att rollerna fortsätter i förskoleklassen, då mönstret bli svårt att bryta. Samtliga informanter lyfter att de lägger mycket mer tid på att jobba ihop gruppen vid skolstart och att detta har blivit mer framträdande under senare år. De betonas också att det läggs mycket tid på att foga samman gruppen och jobba aktivt med värdegrundsfrågor.

I början är det mycket lära känna lekar, värdegrunds material och prata runt det, läsa sagor och prata runt det, prata om händelser på rasten, det är mycket prat... Man får hålla på hela tiden... det tar tid, vårt år är så kort.
(Förskollärare i förskoleklass)

En uppfattning som gavs var att ett positivt förhållningssätt där barnet blir bekräftat bidrar till en välkomnande känsla och trygghet.

7.3.1 Analys

Pedagogerna lägger mycket tid och energi på att arbeta ihop barngruppen, kompisrelationer och samtidigt jobba aktivt med värdegrundsfrågor i alla sammanhang. Detta uppfattades som en svår nöt att knäcka hos flera informanter i förskoleklassen. Persson (2013) skriver om det relationella perspektivet som lägger vikten på samspelet mellan olika aktörer och den miljö som barnet befinner sig i som stämmer bra överens med ett sociokulturellt perspektiv (Säljö, 2014). Forskning visar att barnet på olika sätt delas in i nya grupper och att det styrs och påverkas av yttre och inre ramfaktorer (Ackesjö, 2015). Delar av området där intervjuerna genomfördes ligger på mindre ort. Erfarenheten av att fördela barnen i nya grupper ser olika ut och därmed uppfattningen av hur det påverkar barnet. Det finns inga alternativ då vissa områden endast har en förskoleklass vilket skapar trygghet för barnet då relationer har skapats och består. Aspelin och Persson (2011) betonar relationens betydelse i strävan efter att alla barn ska utvecklas utifrån sina förmågor. Finns det ingen gemenskap mellan individer så ökar risken att barnet känner sig otrygg och får en negativ självbild. En uppfattning som visar sig i resultatet är att gruppindelningen blir viktig i barnets fortsatta sociala samspel då

fokus i indelningen hamnade på att bryta negativa roller. Pedagogerna i förskoleklass ser övergången som en möjlighet för barnet att skapa nya kompisrelationer och det fanns en samsyn i att det var bra för barnet. Barnets egna tankar eller önskemål framträder i resultatet som ett alternativ trots att tidigare forskning visar att det är en betydelsefull faktor. Barnet ska ses som kompetent vilket borde innebära en möjlighet att påverka (Nada, 2017). En positiv start ökar förutsättningarna för barnet att utveckla kunskaper och sociala förmågor och att stor vikt bör läggas vid att upprätthålla och upprätta vänskap i övergången genom fysisk och social kontinuitet. (Alatalo m.fl., 2016; Hogsner och Moser, 2014) Gruppindelningen kan vara ett dilemma för det enskilda barnet då det kan finnas andra bakomliggande faktorer som påverkar dess beteende. Det kan handla om att verksamheten inte är begriplig för barnet, bristande motivation, uthållighet och svårigheter att hantera det som sker i omgivningen. Detta stämmer med Lumholdt (2015) som betonar Aaron Antonovskys begrepp KaSam, ”känsla av sammanhang” vilket påverkar barnet och dess prestationer

7.4 Samverkan på olika plan

Informanterna från ett av områdena bekräftade att det finns en samverkan mellan förskolan och förskoleklass i form av gemensamma aktiviteter som sångstund och utedag. De gav ändå uttryck för att det saknas en röd tråd mellan förskolan och förskoleklassen. Förskollärarna i förskola betonade särskilt att det finns behov av att diskutera de olika läroplanerna samt förhållningssätt för att få en större inblick i varandras tankar och arbetssätt. Vidare påtalades att det är viktigt att pedagogen i förskoleklassen besöker verksamheterna för att få en större förståelse för vilken verksamhet barnet varit en del i. En informant nämner att förskoleklassen blir mer ”skolifierad”.

Antingen är det fri lek eller lektion. Barnen ska sitta stilla och arbeta en och en, det har de inte tränat på. På förskolan arbetar vi mer lekfullt och har matte i andra sammanhang, vi diskuterar i grupp. Barnen som kommer härifrån är inte vana vid att sitta stilla så länge.
(Förskollärare i förskola)

En annan informant berättar att förskolorna i deras område lägger stor vikt vid att arbeta ihop förskolebarnen till en grupp innan de börjar förskoleklassen.

Vi ser att samverkan mellan förskolorna har bidragit till att barnen automatiskt väljer nya vänner och har delat in sig i nya grupper.
(Förskollärare i förskolan)

I resultatet framkom det en enighet hos informanter i förskolan att besök i förskoleklassen har en positiv inverkan på övergången. Alla informanter uppgav att det fanns en plan för övergången men att den såg olika ut i områdena. Vårdnadshavarna blev delaktiga på olika sätt, bland annat genom ett samtal i förskolan då de tillsammans med en förskollärare fyller i Skolverkets blankett och här ges möjlighet att ställa frågor kring övergången.

Vi använder Skolverkets blankett och är noga med att skriva saker som vi tycker mottagande skola bör veta och är inte rädda för att ta upp det för vårdnadshavarna.
(Förskollärare i förskolan)

Informanterna påtalar att föräldrar har många tankar och kan uttrycka oro inför övergången och det visade sig extra framträdande när det gäller föräldrar som inte varit

på informationsmöten eller har ett annat modersmål. När det gäller vårdnadshavarnas delaktighet vid överlämnandet framkom det att Skolverkets blankett används av alla pedagoger. Det fanns dock en skillnad när det gällde Skolverkets kompletterande blankett gällande extra stöd och anpassningar som några av informanterna inte kände igen. En informant berättade att den kompletterande blanketten upprättas i samråd med specialpedagog. Det finns en samsyn hos informanterna från förskoleklass att det är viktigt att få ta del av föräldrarnas kunskap om barnet och att förskolan behöver tydliggöra det för föräldrarna. De påtalade att det är bättre att skriva för mycket än för lite och det gäller att vara ärlig och uppriktig i mötet med vårdnadshavarna.

Ibland kanske man försöker lite medvetet på ett fint sätt att styra så att en del saker kommer med på pappret, som man tycker är viktiga.
(Förskollärare i förskolan)

Bemötandets betydelse blev synligt då en informant påtalade att pedagogerna ibland lägger energin på fel saker som exempelvis att gå och vakta och påpekar när föräldrarna inte lever upp till deras förväntning. Detta påverkar i sin tur bemötandet och samverkan på ett negativt sätt. Informanten påtalade vikten av att som pedagog ha ett stort hjärta och att möta familjer utifrån ett större perspektiv med ett kompensatoriskt synsätt.

För familjer med speciella behov tänker vi ett steg utanför boxen.
(Förskollärare i förskolan)

7.4.1 Analys

Hur samverkan genomfördes såg olika ut beroende på områdets storlek där förskolorna och förskoleklassen låg i. Det blev tydligt att alla informanter saknade en röd tråd mellan verksamheterna både vad gäller barn och kunskapssyn och att det finns behov av att öka förståelsen för de olika läroplanerna. Pedagoger i de olika verksamheterna bör ha kunskap om varandras läroplaner. Ahtola m.fl. (2010) skriver att när samverkan planeras på ett systematiskt sätt mellan förskola och förskoleklass så gynnar det barnets fortsatta lärande. En viktig aspekt för att utforma ett sammanhang mellan verksamheterna handlar om att skapa tydliga riktlinjer. Detta innebär att förskolan och förskoleklassen tillsammans gör ett årshjul med tydliga riktlinjer över hur överlämningen ska gå till. Lumholdt (2015) menar att övergången kan ordnas utifrån barnets perspektiv genom att pedagogerna i de olika skolformerna för diskussioner som utgår från barnet, då barnet är navet i ett hjul som snurrar. En uppfattning var att närheten mellan förskola och förskoleklass får betydelse för samverkan och övergången. Närheten bidrar till att förskolan mer spontant kan besöka förskoleklassen eller vara med på rasten. Informanterna gav en tydlig bild av att samverkan med vårdnadshavarna genomfördes på ett systematiskt sätt när det handlar om barn i svårigheter eller med funktionsnedsättning. Det förefaller vara vanligt att specialpedagogen var inkopplad och delaktig i arbetet och upprättandet av en kompletterande blankett. Övergången mellan olika skolformer kan upplevas som en prövning för många vårdnadshavare. Detta gäller särskilt för de familjer som har barn med någon form av funktionsnedsättning (Andersson & Wilder, 2017). Hur vårdnadshavarna görs delaktiga i processen har betydelse och skapar trygghet. Här framträder ett kompensatoriskt perspektiv då det handlar om att stödja med olika anpassningar i miljön för att underlätta utveckling och lärande (Nilholm, 2007). Här blir föräldrarnas kunskap om barnet betydelsefull och utifrån ett sociokulturellt perspektiv ligger tyngden på samverkan genom daglig kommunikation (Säljö, 2014). Kartläggningar ligger till grund för handlingsplaner eller den kompletterande blankett som används vid övergången. När pedagogerna uttrycker en oro för ett barn inför övergången finns det en risk att barnets svårigheter ses utifrån

ett kategoriskt perspektiv. Skolverkets blankett (bilaga 3) ansågs vara ett verktyg i övergången men det fanns önskemål om att förskolan måste bli ännu tydligare när de upprättar blanketten tillsammans med vårdnadshavarna. Informanterna i förskoleklass uttryckte att det ganska ofta förekommer att det uppstår svårigheter kring barn då information saknas på blanketten vid övergången. Kan detta påverkas av rådande barn- och kunskapssyn som finns i de olika verksamheterna? Palla (2011) tar upp att den blick som pedagogerna har i mötet med barnet avgör vad som skrivs ner i dokumentet och om barnet framstår som en egen individ eller som något oföränderligt föremål. Författaren lyfter att pedagogernas individuella syn och ställningstagande påverkar hur barnet framstår (ibid).

7.5 Förberedelser och förväntningar

Förväntningarna som finns på barnet när det börjar förskoleklassen varierar. En uppfattning som framkom var att barnet ska ha ett visst mått av självständighet som till exempel att kunna klä av/ på sig och klara toalettsituationen själv. En skillnad i resultatet var att några informanter hade större förväntningar på att barnet ska kunna sitta still en stund, veta att man räcker upp handen, lyssna på andra och känna igen sitt namn. Andra uttryckte att det inte är så viktig att kunna räcka upp handen eller sitta still. En informant beskrev att vi har ett gemensamt ansvar för barnet och berättade att en förväntning som förskoleklassen har på vårdnadshavarna är att:

Barnen ska vara hela, rena, mätta och utsövda när de kommer till oss.
(Förskollärare i förskoleklass)

Samtidigt har skolan förväntningar från vårdnadshavarna kring ansvaret över barnets kunskap och fortsatta lärande. En likhet som betonades av alla informanter var att barnet ska ha lekt mycket tillsammans med andra, så att det fungerar bra socialt. En uppfattning som blev synlig var att kraven förändras i förskoleklassen då förskoleklassen blir obligatorisk med skolplikt. Vidare lyftes att det inom det närmsta året ska barnets kunskap mätas med hjälp av Skolverkets kartläggningsmaterial i matematik och svenska, när de börjar förskoleklassen. En informant lyfter vikten av att pedagogerna i förskolan får information kring innehållet i kartläggningarna. Informationen kan bidra till större möjligheter för pedagogerna att förbereda barnet med språkstimulerande aktiviteter eller problemlösningar. En förskola förberedde barnet genom att pedagogerna styr val av aktiviteter och kompis för att detta sedan oftare kan förekomma i förskoleklass. För att barnet ska klara av de förväntningar som finns när de börjar förskoleklassen planerar och genomför förskolan olika förberedande aktiviteter. Ett flertal informanter tog upp att det handlar om att barnet ska bli mer självgående och träna på att klara toalettbestyr, matsituationer och att kunna klä på sig ytterkläderna och gå ut på gården.

Man har lite förväntningar på att de ska ha ett visst mått av självständighet.
Kunna klä av och på sig och gå på toaletten och kan de inte det förväntas man att få veta det.
(Förskollärare i förskoleklass)

Det framkommer också att femåringarna har egna aktiviteter och samlingar för att utveckla språket. En förskola arbetade systematiskt med språket i små grupper för att öka förutsättningar för barn med annat modersmål inför övergången. En av informanterna påtalade att barnet behöver komma till förskoleklassen och hälsa på och belyste att det man inte sett är man orolig för.

Att äta mat i matsalen och se miljön och kompisarna gör att barnen utsätts för det som komma skall vilket kan underlätta då barn uttalar en eventuell oro.
(Förskollärare i förskolan)

7.5.1 Analys

Förväntningarna handlar i stor omfattning om vad pedagogerna i förskolan antar att barnet ska träna på inför förskoleklassen och förberedelserna såg delvis olika ut. Det visade sig också att det behövs ett samarbete mellan skolformerna för att det ska bli en samsyn kring vilka förväntningar som finns på barnet. Ett önskemål som blottades hos informanterna i förskoleklassen var att barnet ska ha lekt mycket tillsammans med andra och fungera bra socialt. Detta stämmer väl med de riktlinjer som står i Läroplanen för förskolan där det kan läsas att: "Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande ska prägla verksamheten i förskolan." (Lpfö 98, s 5).

Här avgörs barnets sociala kompetens av pedagogernas syn på vad som anses vara bra och välfungerande. Det blir här märkbart vilken makt pedagogerna äger då barnens förmåga till samspel är olika. En del barn har inte funnits i förskolans verksamhet och med det inte haft samma möjlighet att träna sig i det sociala samspelet. Hogsnes och Moser (2014) påtalar att pedagogerna i de olika verksamheterna måste möta barnen med förståelse och kunskap om dess tidigare erfarenheter. Betydelsen av en relationell pedagogik blir framträdande där det handlar om pedagogernas kompetens och förmåga att upprätta relationer utan att påverka (Aspelin och Persson, 2011). Det fanns önskemål om att förskolorna ska arbeta mer likt med olika förberedande aktiviteter som exempelvis praxis och Bornholm, för att skapa större möjlighet för barnet att lyckas då arbetet blir igenkännande. Här blir dilemmaperspektivet (Nilholm, 2007) synligt då det förefaller mycket troligt att en marginalisering blir framträdande när kvalitén ser olika ut på förskolorna. Det blev synligt att pedagogerna i förskolan såg de förberedande aktiviteter som praktiska moment där de fysiskt ska ges möjlighet att tränas. Då barnet äter i matsalen och upptäcka den nya verksamheten ses som träning och förberedelse. Med detta förhållningssättet ges barnet möjlighet att tolka sin omgivning och samspela med den miljön som det senare ska bli en del av (Säljö, 2014).

8 Diskussion

Här diskuteras den metod som använts i arbetet och de resultat som blivit synliga. Resultatdiskussionen utgår från pedagogernas uppfattningar av informationens betydelse, barnets sociala kompetens, kunskap och lärande, gruppindelning, samverkan på olika plan och specialpedagogisk kompetens. Kapitlet kommer även att beröra olika förväntningar på barnet som varit framträdande.

8.1 Metoddiskussion

En kvalitativ metod har varit lämplig för studien. Genom intervjufrågorna skapades möjligheter att få fram den information som söktes. Under samtalets gång fanns det tillfälle att förtydliga, ställa följdfrågor och vidareutveckla samtalen (Eriksson m.fl. 2013). Metoden har gett möjlighet att lyssna och analysera för att höra och förstå meningen som framträder. En annan tänkbar metod som också kunde tillämpas är fokusgrupper där information hämtas i grupp. Detta bygger på att informanterna möts och diskuterar olika uppfattningar vilket kan synliggöra hur individer tänker kring specifika ämnen och bidra till en fördjupad förståelse (Arhne & Svensson, 2017).

Urval kan ha påverkat resultatet eftersom områdena där studien genomförts i skiljer sig storleksmässigt och i antal förskolor och förskoleklasser. Studiens tidpunkt kan både haft en positiv och negativ inverkan på resultatet då den genomfördes i juni månad. Överlämnandet var aktuellt för båda verksamheterna, samtidigt som det var en ansträngd period då mycket ska avslutas men också påbörjas inför nästa termin. I bearbetningen av innehållet i resultatet var det svårt att avgöra om den information som inhämtats var tillräcklig. Fördelen vid en kvalitativ studie är att antalet intervjuer kan utökas efter hand. Den egna erfarenheten kan också ha påverkat när materialet tolkats då en lång arbetslivserfarenhet finns med. En svårighet med öppna frågor är att svaren blir spretiga och tidskrävande att sortera och se sammanhang i (Fangen och Sellerberg, 2011).

8.2 Resultatdiskussion

Resultatdiskussionen presenteras utifrån de ämnen som varit framträdande under arbetets gång.

8.2.1 Informationen

Ett tydligt resultat som studien visar är att pedagogerna i förskoleklassen upplever informationen kring barnet som sparsam. Pedagogerna i förskoleklass frågar efter mer information om olika svårigheter barnet är i eller anpassningar som gjorts. Deras intention är barnets bästa för ögonen för att kunna anpassa och planera för en bra start. Detta medför ett ökat behov och större kunskap hos pedagogerna om hur olika förändringar kan påverka barnets beteende. Finns det en bakomliggande kunskap om övergångar kan barnet lättare mötas med förståelse. Med en större medvetenhet minskar risken till ett kategoriskt perspektiv (Nilholm, 2011) där fokus hamnar på brister istället för det barnet kan och klarar. Resultatet visar att informationen bidrar till att pedagogerna kan påverka barnet i det dagliga samspelet. Lärare förmedlar sina normer och värden genom sitt sätt att bemöta, tala och agera i samspel med barnet (Thornberg, 2013). Förhållningssättet hos pedagogerna i förskolan inverkar på informationens innehåll med tanke på barn- och kunskapssyn och de egna erfarenheterna, vilket också har betydelse hos mottagande pedagog i den kommande verksamheten. En viktig faktor i att barnet ska lyckas i den nya kontexten som en övergång kan innebära är att pedagogerna har en relationell kompetens och äger förmågan att möta barnet med respekt, tolerans och förståelse. Genom att uppmuntra och ge stöd skapas förutsättningar för barnet att utvecklas vidare (Aspelin & Persson, 2011). Här skönjas ett sociokulturellt perspektiv där det handlar om att mötas i samverkan mellan olika individer i vår omgivning (Säljö, 2000). Det hänger också samman med ett relationellt perspektiv utifrån hur omgivningen är anpassad för samverkan med barnet (Persson, 2013).

Vid överlämnandet av information använder pedagogerna Skolverkets blanketter. Pedagogerna i båda skolformerna måste förhålla sig till sekretessen och tystnadsplikten som råder. Resultatet visar att i förskoleklassen upplevs sekretessen som ett hinder för en god övergång. Det framkommer också att förskolan behöver bli tydligare i informationen till vårdnadshavarna kring de små anpassningar som gjorts då barnet kortvarigt behövt extra stöd eller förändringar i verksamheten. Detta kan medverka till att det naturligt lyfts fram i upprättandet av blanketten. Då informationen mellan förskola och vårdnadshavarna uteblir är sekretessen ett hinder och en orsak till att informationen upplevs sparsam. I förskolans läroplan står det att verksamheten ska ta

hänsyn till alla barns olikheter. Barn som kortvarigt eller permanent är i behov av extra stöd eller anpassningar ska få samma möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar och att detta arbete ska göras i samspel med vårdnadshavarna (Lpfö 98, s 5). Hade det varit en fördel om specialpedagogerna i förskolan utökar användandet av den kompletterande blanketten vid övergångarna för att säkerställa att även de små anpassningarna som gjorts kommer med, eller medverkar det till bedömning av vad som anses som normalt eller avvikande utifrån pedagogens blick (Palla, 2011). De olika blanketterna kan bidra till att pedagogerna kan ligga steget före. Ett långsiktigt förebyggande arbete minska risken för att pedagogerna måste släcka bränder. Partanen (2012) skriver att fokus måste vara på barnet i friskzon istället för riskzon. En tanke men också ett viktigt resultat som blivit framträdande under arbetets gång är att det borde framgå på skolverkets blankett hur barnets inskolning, till och mellan förskolans avdelningar har fungerat. Har barnet erfarenhet av att det varit svårt finns det en risk att detta upprepas vid övergången mellan förskola och förskoleklass. Det kanske också ska synas vad som gjort barnet tryggt. Handlar det exempelvis om rutiner, tydlig struktur, pedagogens arbetssätt, kamrater eller om barnet visat oro vid förändringar. Efter att vi har fått fördjupad kunskap om Skolverkets olika blanketter har vi sett att den kompletterande blanketten har mer fokus på förhållningssätt i bemötandet av barnet, metoder och anpassningar. Ett resultat blir att pedagogers förhållningssätt kanske borde finnas med på den generella blanketten också, då detta är lika viktig oavsett om barnet är i svårighet eller ej. Resultatet pekade på att information upplevdes mer heltäckande när det handlar om barn med funktionsnedsättning, särskilda behov eller som är i någon typ av svårighet. Här diskuterar vi om det beror på att specialpedagogen är inkopplad och har ett ansvar för att det finns en god samverkan med föräldrarna kring handlingsplaner och anpassningar som arbetats fram. Specialpedagogen kan bidra med kunskap, helhetssyn och fungera som samordnare i övergången, även mellan de olika skolformer.

8.2.2 Kunskap och erfarenhet

En del som studien synliggjort är att pedagogerna i förskoleklassen hade olika förväntningar på barnets kunskap och fortsatta lärande och det blev tydligt att detta är ett ämne som behöver diskuteras mer både inom och mellan skolformerna. Under 2019 blir Skolverkets kartläggningsmaterial obligatoriskt i förskoleklassen. Detta innebär att barnets nuvarande kunskap kommer att värderas. Syftet är att stödja lärarens fortsatta undervisning och att urskilja de barn som riskerar att inte nå kunskapskraven för årskurs tre. Tanken är också att pedagogerna lättare ska upptäcka vad barnet befinner sig kunskapsmässigt för att möta genom stöttning eller utmaningar. Kartläggningen kan underlätta vid planering av lärande aktiviteter för att möta barnet där det befinner sig. Förskolans läroplan betonar vikten av att alla barn ska känna att de lyckas, får göra framsteg, hantera svårigheter och vara en tillgång i barngruppen (Lpfö 98). Barnets kunskap kommer till uttryck i olika former i samspel med andra. Förskolans verksamhet planeras och utgår ifrån barnets inre drivkraft och erfarenheter. Ett dilemma är att samtidigt som en kartläggning skapar förståelse för var barnet befinner sig kunskapsmässigt vid övergången så kan det också frambringa en känsla hos barnet av misslyckande. Det är två olika synsätt på begreppet kunskap som möts. Nada (2017) betonar vikten av att se barn som kompetenta varelser och utgå ifrån deras erfarenheter och tankar. Detta skapar förutsättningar för barnen att få en lyckad skolstart vilket gynnar motivationen och en trygg övergång. Men det kan också innebära att övergången präglas av nya krav som kan upplevas svåra och medför en risk att lärande och kunskap påverkas negativt. Författarna betonar också en utsatthet som kan upplevas både i grupp och individuellt (Kjellberg & Hellberg, 2016).

Vi får också se till skillnader i barnets erfarenheter då en del har vistats på förskolan sedan tidig ålder medans andra barn inte har befunnits sig där alls eller i betydligt mindre omfattning. Barnets förmågor varierar och kan påverkas av möjligheten att få träna i samspel med andra. Pedagogerna måste ha kunskap om olika faktorer som kan påverka var barnet befinner sig i sitt livslånga lärande utifrån livsvillkor som kan inverka på situationen. Både förskolan, skolan och samhället gynnas av att alla ges möjligheten att lyckas och att det är viktigt att människor tillåts att vara olika (Helldin, 2007). En fundering som blir tydlig är att vissa barn kämpar med att ingå i ett socialt samspel redan från tidiga år. De gör framsteg utifrån sin förmåga under åren i förskolan och för att barnet ska lyckas bör det mötas av pedagoger som stödjer dem i ett nära samspel och har förståelse för deras utveckling så långt. Men detta blir bara möjligt om det framkommer i informationen.

En viktig motor i barnets lärande och kunskapssökande är pedagogernas förmåga att väcka nyfikenhet och motivation hos barnet. Ett tydligt resultat i studien visar att barnet möts av olika kunskapssyner i övergången. Barnet lämnar förskolans verksamhet som framställs ha intresse för hur barnet lär i olika sammanhang till en miljö i förskoleklassen där lärandet i visa fall ska värderas, mätas eller bedömas. Pedagogers förväntningar kan göra skillnad och begreppet pygmalioeffekten blir ett faktum. Det är alltid pedagogen som bär ansvar för att bygga en relation med barnet. Det innebär att pedagogerna måste vara ödmjuka, inlyssnande och ha kunskap om maktpositionens påverkan i mötet med barnet (Jenner, 2004). Begreppet undervisning lyfts in i förskolans läroplan när den revideras 2019 och förklaras genom att verksamheten ska stimulera och utmana barnet mot styrdokumentets uppsatta mål, både genom planerade aktiviteter men också i det spontana lärandet som pågår hela tiden i barnets utveckling. Undervisningen ska anpassas efter barnets behov och erfarenheter där verksamheten utgår ifrån dess intresse (Lpfö 98, 2019). Finns det risk att begreppet undervisning leder till att förskolan släpper sitt lekfulla lärande och tittar uppåt mot en mer skolifierad miljö? Pedagogernas vetskap om att barnet kommer att kartläggas i förskoleklassen kan medföra att verksamheten i förskolan ordnas mer skollik, för att säkerställa att barnet ska lyckas. Detta är ett dilemma som kan uppstå och som vi hittar stöd i hos Nordin-Hultman (2015) som lyfter att pedagogerna samtidigt utsätter barnet för olika aktiviteter som de redan i förväg vet att barnet har svårt att klara av, med syftet att det behöver "tränas." En annan aspekt som kan bli ett problem är återigen när pedagogerna i förskolan inte har kunskap om hur de kan stötta och utmana barnets livslånga lärande och förbereda dem inför övergången.

8.2.3 Gruppindelning

Ett resultat som framkommer gällande barnets sociala kompetens är att förmågan bedöms utifrån barnets nuvarande grupp och situation. När vi problematiserar informationen om hur barnet fungerar socialt i samspel med andra kan vi inte med säkerhet veta att informationen stämmer efter gruppindelningen. Det kan ju både bli en positiv eller negativ effekt. Det fanns en tydlig uppfattning om att det var viktigt att dela grupper från samma förskola för att minska risken att barnen håller kvar i kompisrelationer utan att släppa in nya vänner. Detta är en uppfattning som vi finner intressant och som skiljer sig från vad tidigare forskning visat. Hogsnes och Moser (2014) påtalar att det är viktigt för barnet att upprätthålla och upprätta vänskap i övergången genom social kontinuitet. Även Thornberg (2013) skriver om att grupptillhörighet får betydelse för individers identitet och självkänsla. En fråga som vi ställer oss är, sker gruppindelningar utifrån ett relationellt eller kategoriskt perspektiv?

Det kan handla om att gruppindelningen påverkas av relationen och den bild pedagogen har skapat av barnet. Ackesjö (2016) tar upp att gruppindelningen i övergångarna många gånger styrs av organisatoriska villkor utan någon större hänsyn till barns perspektiv. En positiv aspekt med en ny gruppindelning kan vara att det minskar en segregering och att det minimerar skiktlinjer i samhället. Barnen blandas oavsett var de har för livsvillkor eller är bosatta i för område. Resultatet visade att det gjordes en medveten delning på de barn med annat modersmål som ansågs vara trygga och starka i förskolegruppen. Här kan ett dilemma uppstå då pedagogerna inte med säkerhet kan veta att tryggheten består vid en övergång till en ny kontext. Det kan lika gärna vara möjligheten till att kommunicera på sitt modersmål som stärker och skapar trygghet. Molin, Gustafsson och Hermansson (2018) lyfter att hur ett barn upplever tillhörighet eller utanförskap i en grupp kan ses i samband med den kultur som råder. Barns förutsättningar i skolan ser olika ut. I en grupp kan det bildas ingrupper och utgrupper efter kategorier som grundar sig på etnisk eller kulturell ställning. Här formas barnets identitetsbild genom upplevelsen av tillhörighet eller utanförskap då barnet utesluts av andra grupper.

8.2.4 Samverkan på olika plan

Resultatet visade att det fanns en plan för hur samverkan ska se ut i de olika områdena men att genomförandet skildes åt. Ett tydligt utfall är att det finns ett behov av att utveckla en röd tråd där möjligheter skapas för pedagogerna att delge varandra information och synliggöra likheter och skillnader i läroplaner och arbetsmetoder. Detta kan göra skillnad och skapa rätt förståelse barnet och för den verksamheten som det varit en del av. Hur samverkan ordnas i övergången mellan förskola och förskoleklass ser olika ut och det är många viktiga delar som går in i varandra. Skolverket (2014) tar upp att det handlar om att främja en god övergång utifrån barnets perspektiv, där vårdnadshavarna ska vara delaktiga och ge sitt samtycke. Pedagogerna i förskoleklass uttryckte att det ganska ofta förekommer att det uppstår svårigheter kring barn då information saknas på blanketten vid övergången. Men i vissa fall kan det också vara så att hur utförlig informationen än varit mellan skolformerna så reagerar barnet på olika sätt beroende på hur säker eller osäkerhet det känner sig inför det nya. Det här kan förbyggas om samverkan sker på ett systematiskt sätt. Det handlar inte enbart om hur verksamheterna organiserar övergången utan det finns behov av att pedagogerna får insyn och kunskap om varandras arbetssätt (Lumbolt, 2015). Detta innebär att samverkan måste utvecklas mellan förskola, förskoleklass och mellan förskoleklass och år ett samt övriga stadieövergångar. Andra viktiga förutsättning är att förskolechef och rektor skapar möjligheter genom tid att mötas över gränserna. Organisationen kan tillsammans arbeta ihop en röd tråd som skapar struktur och utvärderas. Detta kan bidra till att pedagogerna får en ökad insyn i arbetsmetoder som används vid lär tillfällen och hur vi kan skapa en igenkännande miljö. Samverkan är en betydelsefull del när vi ser till helheten i barnets lärande. Genom att pedagoger möts och samverkar öppnas diskussioner kring lärande vilket kan få fler barn men också pedagoger och vårdnadshavare att känna trygghet i den kommande förändringen. Förskoleklassens dilemma när det gäller samverkan är att den ska ske på två olika håll samtidigt som tiden är en bristvara. Detta kan medföra att pedagogerna inte prioriterar att få en ökad kunskap om andras skolformer. När det inte finns en samverkan och samsyn är det lätt att barnet utsätts för hinder i sitt lärande och möts av okunskap. Det bör utgå ifrån ett sociokulturellt perspektiv där tyngden ligger på samspelet mellan människor och handlar om att pedagogen får en utökad bild av barnets kunskaper och förmågor genom kommunikation i samspel med andra (Sälsjö, 2000). Ett sätt som kan bidra till att utveckla samverkan är att specialpedagoger i förskola och skola tillsammans skapar

rutiner i tillvägagångssättet så att det genomförs på ett systematiskt sätt. Planeras det långsiktigt och hållbart kan det öka förutsättningarna att skapa en inkluderande och igenkännande miljö och därmed en ökad möjlighet för barnet att lyckas. Både förskolan och skolan måste arbeta för goda relationer och trygghet i den nya kontexten för en bra självkänsla hos barnet.

8.2.5 Specialpedagogisk kompetens

En följd som kan utläsas av studien är att specialpedagogisk kompetens kan göra skillnad för barnet i övergången mellan olika skolformer och stadier. Genom att bidra med att övergångsprocessen präglas av ett relationellt perspektiv och en vilja att förstå vad som sker med fokus på ett gemensamt ansvar (Persson, 2007). Hur kan specialpedagoger tillsammans med andra professioner forma förskolans och skolans kultur så att barnets behov blir centralt då det handlar om skolutveckling? Som specialpedagog i förskolan och skola möter vi barn med skilda bakgrunder och olika förmågor. Uppdraget innebär att möta pedagoger med olika människo- och kunskapssyn och erfarenheter. Hargreaves och Fink (2008) belyser att mångfald är en del av det som får människor att växa och utvecklas i en allt mer komplex miljö. Även läroplanen belyser alla barns rätt att växa och lära: ”Alla barn ska få erfara den tillfredsställelse det ger att göra framsteg, övervinna svårigheter och att få uppleva sig vara en tillgång i gruppen.” (Lpfö 1998, rev 2016. s 5). En pedagogisk mångfald ger möjlighet att anpassa verksamheten efter barnens olika behov och lyfter vikten av att tillsammans analysera och handla för att lösa problem. Alla pedagoger och olika professioner inom verksamheten har kvalitéer och talanger som är en tillgång som berikar i olika processer.

I skollagen (SFS 2010:800) står det att varje enskilt barn ska erbjudas en likvärdig utbildning. Det behöver inte tydas som lika utan handlar om att alla barn ska ges möjlighet att utvecklas utifrån sina egna villkor. Övergången mellan förskola och skolan ska vara en arena där glädje finns och den måste ordnas så att barnet känner hopp och finner motivation att fortsätta utvecklas och lära mer. Detta kräver ett gott och professionellt bemötande, så att barnen inte tappar tron på sig själva. Vi knyter åter till Antonovskys (2005) begrepp KaSam där vi ser till behovet av att veta vad som ska hända för en förståelse och ett begripligt sammanhang. Får människan rätt redskap och resurser blir situationen hanterbar. Utifrån intresse och stimulans skapas motivation och meningsfullhet (Lumholt 2015). Detta kan ses utifrån ett hälsofrämjande perspektiv då barn och pedagoger inom alla skolformer behöver förståelse och en känsla av sammanhang för att veta vad som förväntas av dem. Återigen handlar det om samverkan på alla plan och mellan olika professioner. Elevhälsa och specialpedagoger i förskolan kan använda sig av KaSam i handledning med pedagoger. En avgörande aspekt är att många verksamheter präglas av utbildade pedagoger som inte har kunskap om barnets lärande och hur pedagogiska aktiviteter planeras och genomförs på ett begripligt och lustfyllt sätt.

9 Förslag på fortsatt forskning

Vi har upplevt vårt arbete med studien som lärorikt och intressant. Samtidigt som processen har utvecklat en fördjupad kunskap och förståelse så har det också medfört en ännu större respekt för barnets situation vid övergången. Frågeställningar som vi fått under arbetets gång och som hade varit spännande att fördjupa sig i är hur specialpedagogisk kompetens kan användas mer systematiskt för att minska risken för tidigt misslyckande i skolan, då en nedåtgående spiral kan vara svår att vända och

påverkar barns hälsa och välbefinnande. En annan tanke som varit med under arbetsgången är, om förskolans många små anpassningar och delning av barngrupper gör att övergången blir svårare.

10 Slutord

I våra miljöer speglar vi vår barnsyn, i vår barnsyn förmedlar vi vår kunskapssyn som i sin tur påverkar vilken miljö barnet blir en del av. Förskolans läroplan betonar det kompetenta barnet, som är fullt av förmågor och aktivt tar del av sin egen utveckling. Skolans läroplan lyfter att undervisningen ska anpassas efter barnets förutsättningar och behov med hänsyn till bakgrund och tidigare erfarenheter, så att den främjar det fortsatta lärandet. (Lpfö, 1998, rev 2016; Lgr, 2011, rev 2017). För att pedagogerna ska kunna fullfölja förskolans och skolans uppdrag och riktlinjer krävs en inställning till barnet som utgår ifrån dess möjligheter. I övergången mellan förskola och förskoleklass är det viktigt att barnet får chans att möta vuxna som ser dess förmågor och som engagerar sig både i det enskilda barnet och i barngruppen. En viktig aspekt som blir framträdande när det handlar om informationens betydelse är att pedagogerna i förskolan måste göra barnets vårdnadshavare mer delaktiga i de nya förväntningarna som finns.

Vår studie har medverkat till en större kunskap kring hur viktigt det är att förskolan och förskoleklassen utvecklar en samsyn kring barn- och kunskapssyn, då samsynen avgör hur barnet bemöts. Forskning pekar på att övergången är en kritisk punkt och det har vi fått en större förståelse för under arbetets gång. Informationen som ges präglas av pedagogernas uppfattning kring vem barnet är. En god relation är grunden för hela pedagogiken och inte minst för att övergången ska upplevas bra. Kunskap hos pedagogerna om förhållningssätt och bemötandets betydelse är viktiga förutsättningar för att goda relationer ska skapas. I övergången möter barnet miljöer med nya förväntningar vilket kräver att bemötandet innehåller en balans mellan krav och förmåga. Detta får stor betydelse för barnets motivation och fortsatta lust att lära. Tiden är också avgörande och kan vara ett hinder för förskoleklassens pedagoger som ska samverka på två olika håll samtidigt som verksamheten ska flyta på och vara meningsfull, lärorik och lustfylld utifrån alla barns olika förmågor. Ett systematiskt arbetssätt som skapar möjligheter för båda verksamheterna att möta varandra i olika sammanhang känns centralt. Vi upplever också att förskolan måste bli tydligare i hur de har arbetat med barnet och vara noga med att även de små anpassningarna kommer med, både till vårdnadshavarna och mottagande skolform. Kan förskoleklassen gynnas av att ta till sig förskolans olika metoder när det gäller att skapa en verksamhet där alla ska inkluderas? Många barn som det fungerat bra för i förskolan möter nya utmaningar och förväntningar som kan sakna en balans mellan krav och förmåga när de börjar förskoleklass. Andra barn får en positiv start i en ny grupp där dåliga rollmönster bryts och utmaningarna i den nya verksamheten leder till ökad kunskap och utveckling. Pedagogerna har ett ansvar att oavsett bakgrund möta varje barn utifrån barnets personlighet utan att låta yttre omständigheter och tidigare erfarenheter påverka agerandet.

Referenser

- Ackesjö, Helena (2011). *Förskoleklassen: en ö eller en bro mellan förskola och skola?*. 1. uppl. Stockholm: Liber.
- Ackesjö, Helena (2015). *Den komplexa väven ; Att organisera för barns övergångar till och från förskoleklass*. Tidskrift för nordisk barnehageforskning. 11, 1-16
- Ackesjö, Helena (2016). *Övergångar mellan skolformer: kontinuitet och progression från förskola till skola*. Första upplagan Stockholm: Liber.
- Ahlberg, A. (2015). *Specialpedagogik i ideologi, teori och praktik: att bygga broar*. 2:a upplagan. Stockholm: Liber.
- Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Ahtola, A., Silinskas, G., Poikonen, P. , Kontoniemi, M., Neimi, P.& Nurmi, J . (2010). *Transition to formal schooling: Do transition practices matter for academic performance*. Early Childhood Research Quarterly. 26, 295-302
- Alatalo, T., Meier, J. & Frank, E. (2014). *Överlämningar från förskola till förskoleklass*. Forskning om undervisning och lärande. 13, 30-52 Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:du-14592>
- Antonovsky, A. (2005). *Hälsans mysterium*. 2. utg. Stockholm: Natur och kultur.
- Aspelin, J. & Persson, S. (2012). *Om relationell pedagogik*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Babic, N. (2017). *Continuity and discontinuity in education: example of transition from preschool to school*. Early Child Delevopement and Care. 187,
- Clevesköld, L., Jernelöv, S., Orrsten, A. & Okada, N. (red.) (2012). *Skollagen: en lagkommentar*. D. 2. 1. uppl. Stockholm: JP Infonet.
- Dahmström, K. (2011). *Från datainsamling till rapport: att göra en statistisk undersökning*. 5. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Ekström, K., Garpelin A. & Kallberg, P. (2008). *Övergångar under förskoleåren som kritiska händelser för barnet, föräldrarna och verksamheten - en forskningsöversikt*. I Tidskrift för lärarutbildning och forskning. Umeå : Fakulteten för lärarutbildning. Årg 15:1, s. 45 – 62.
- Eliasson, A. & Lidström, H. & Peny-Dahlstrand, M. (red.) (2016). *Arbetsterapi för barn och ungdom*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson Barajas, K., Forsberg, C. & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap: vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. 1. utg. Stockholm: Natur & Kultur.
- Fangen, K. & Sallerberg, A. (red.) (2011). *Många möjliga metoder*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Gustavfsson, J-E, Allodi M. Westerling, Alin Åkerman, B. Eriksson, C, Eriksson, Fischbein, S., Granlund, M., Gustafsson, P. Ljungdahl, S., Ogden, T., Persson, R.S (2010). School, learning and mental health; a systematic review. Stockholm: The royal Swedish Academy of Sciences, The Health Committee Contact.

Hargreaves, A. & Fink, D. (2008). *Hållbart ledarskap i skolan*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Helldin, R. (2007). *Klass, kultur och inkludering: en pedagogisk brännpunkt för framtidens specialpedagogiska forskning*. Göteborgs universitet.

Hogsnes, H. & Moser, T. (2014). *Förståelser av gode overganger og opplevelse av sammenheng mellom barnehage, skole og skolefritidsordning*. Nordic Early Childhood education research journal. Vol 7, nr 6, pp 1-24.

Jenner, H. (2004). *Motivation och motivationsarbete: i skola och behandling*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Kallberg, P. (2017) I Lillvist, Anne & Wilder, Jenny (red.) (2017). *Barns övergångar: förskola, förskoleklass, fritidshem, grundsärskola och grundskola*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur, ss 44.

Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. Stockholm.

Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. Rev. 2018 Stockholm.

Skolverket (2017). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Rev. 2017. Stockholm.

Molin, M., Gustavsson, A & Hermansson, H. (red.) (2008). *Meningsskapande och delaktighet: om vår tids socialpedagogik*. Göteborg: Daidalos.

Neuman, S. & Sjöberg, E. (2018). *Det lilla ordet främst – ett förebyggande och hälsofrämjande arbetsätt i skolan*. Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Nilholm, C. (2007). *Perspektiv på specialpedagogik*. 2., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Nordin-Hultman, E. (2004). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Diss. Stockholm : Univ., 2004.

Palla, L. (2011). *Med blicken på barnet: om olikheter inom förskolan som diskursiv praktik*. Diss. Malmö: Lunds universitet, 2011 Tillgänglig på internet: <http://dspace.mah.se/handle/2043/2043/12151>

Partanen, P.(2012). *Att utveckla elevhälsa*. uppl. Östersund: Skolutvecklarna Sverige Vägledande för elevhälsa. [3. UPPL.] (2016). Stockholm: Socialstyrelsen

Persson, B. (2013). *Elevens olikheter och specialpedagogisk kunskap*. 3., omarb. uppl. Stockholm: Liber.

Phillips, D. C. & Soltis, J. F. (2014). *Perspektiv på lärande*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

SFS 2018:1158. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2018). *Det lilla ordet främst -ett förebyggande och hälsofrämjande arbetssätt i skolan*. ISBN: 978-91-28-00034-5

Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Thornberg, R. (2013). *Det sociala livet i skolan: socialpsykologi för lärare*. 2. uppl. Stockholm: Liber.

Övergångar inom och mellan skolor och skolformer: hur övergångar kan främja en kontinuitet i skolgången från förskolan till gymnasieskolan. (2014). Stockholm: Skolverket.

Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3355>

Vägledning för elevhälsan.. [3. uppl.] (2016). Stockholm: Socialstyrelsen.

Vetenskapsrådet (2011). *God sed i forskning*. Stockholm; Vetenskapsrådet.

Bilagor

Bilaga 1 Intervjuguide

1. Du jobbar som pedagog i förskolan/ förskoleklassen trivs du med det?
2. Hur länge har du arbetet som pedagog?
3. Vilka fördelar ser du med ditt arbete?
4. Vilka utmaningar ställs du inför?
5. Vad anser du vara viktig information att ge /få vid överlämnandet?
6. Finns det något som du upplever kan försvåra en övergång?
7. Hur stöttar och förbereder förskolan/ skolan barnet ?
8. Finns det förväntningar på barnet när de börjar förskoleklassen?
9. Beskriv vad det kan handla om?
10. Vad kan påverka hur övergång kommer upplevs av barnet?
11. Finns det aspekter som kan påverka hur den nya gruppkonstellationen blir?
12. Vad använder ni för dokument till informationen?
13. Använder ni Skolverkets generella/ kompletterande blankett
14. Hur ges informationen när det handlar om barn i svårigheter eller i behov av särskilt stöd?
15. Vad anser du om blankettens funktion?
16. Berätta hur ni samverkar inom och mellan skolformerna?
17. Beskriv hur vårdnadshavaren är delaktig vid övergången?
18. Hur påverkas verksamheten av att förskoleklassen blir obligatorisk
19. Vad kan vara ett hinder vid övergången?
20. Vad skulle ni kunna utveckla eller förändra ?

Bilaga 2 Missivbrev

Hej!

Vi skriver just nu ett självständigt arbete i specialpedagogprogrammet på Linnéuniversitetet i Växjö och har valt att undersöka övergången mellan förskola och förskoleklass. Studien syftar till att ta reda på vad pedagoger i förskola / förskoleklass anser är viktig information att ge eller få vid övergången mellan skolformerna och hur barns erfarenheter och förmågor tas emot i kommande pedagogiska verksamhet. Det skulle vara till stor hjälp för oss om vi får ta del av din kunskap erfarenhet och uppfattning kring ämnet.

Vi skulle därför vilja träffa dig vid ett tillfälle och genomför en intervju som tar ca femtio minuter. Vi är två personer som genomför intervjun, en av oss fokuserar på samtalet med dig och den andra sköter inspelning och för anteckningar, Vi hoppas att det går bra för dig att vi spelar in intervjun. Vi har även varit i kontakt med förskolechef/ rektor och fått ett medgivande kring att intervjun kan äga rum under arbetstid.

För oss är det viktigt att informera dig om att vi utgår ifrån Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, vilket betyder att det frivilligt för dig att delta och du kan när som helst avbryta din medverkan, men även under intervjun kan du avstå att svara på frågor. Vi kommer aidentifiera dina svar och uppgifterna kommer enbart att användas i vårt examensarbete. Insamlade data kommer att sparas fram till att examensarbetet är godkänt, därefter kommer de raderas. När arbetet är klart kommer det att publiceras i Linnéuniversitetets databas.

Vi är tacksamma om du besvara mejlet snarast angående om du vill delta eller ej och hoppas att vi får ta kontakt för att bestämma datum för intervju.

Med vänlig hälsning

Linda Lundberg och Malin Gustafsson

Bilaga 3 Skolverkets generella blankett

Blankett:

Förskola till förskoleklass – Generell överföring

Namn:

Förskola:

Barnets del

Det här tycker jag är roligt att göra: Klicka här för att ange text.
Det här tycker jag att jag är bra på:
Det här behöver/vill jag ha hjälp med:
Så här känner jag inför övergången:

Vårdnadshavares del

Det här tycker vi är bra för mottagande skola att veta:

Förskollärares del

Det här tycker vi är bra för mottagande skola att veta:

(I de fall barnet behöver extra anpassningar eller särskilt stöd, så kan personalen här hänvisa till blanketten "Kompletterande överlämningsplan")

Vi ger vårt samtycke till att ovan information överlämnas till mottagande personal inom _____ månader från dagens datum:

Underskrifter vårdnadshavare:

Namnförtydligande:

Ansvarig förskollärare:

Telefon:

E-postadress:

Bilaga 4 Skolverkets kompletterande blankett

Blankett:

Förskola till förskoleklass – Kompletterande överlämningsplan

- för barn i behov av stöd i form av extra anpassningar

- för barn i behov av särskilt stöd

Namn: _____ Förskola: _____

Behov

Beskriv kortfattat vilket behov av anpassningar och stöd/särskilt stöd i verksamheten som barnet har nu.

I vilka situationer behövs dessa anpassningar och detta stöd?

Vilka metoder och förhållningssätt har använts för att möta behoven och vad av detta har fungerat bra?

Vi ger vårt samtycke till att ovan information överlämnas till mottagande personal inom _____ månader från dagens datum: _____

Underskrifter vårdnadshavare

Namnförtydligande
